

ANÀLISI DE LES TERÀPIES ASSISTIDES AMB CANS EN INFANTS AMB EL TRASTORN DE L'ESPECTRE AUTISTA

Treball Final de Grau d'Educació Social

SÁNCHEZ i MASCORT, Aina

Tutora: Olga Pedragosa Xuclà

4t curs Grau en Educació Social

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic

Vic, maig del 2013

Anàlisi de les Teràpies Assistides amb Cans en infants amb el Trastorn de l'Espectre Autista.

Estudi de cas d'un infant amb Autisme

Resum: El que es trobarà a continuació és tot el procés de recerca del Treball Final de Grau, on el tema clau s'engloba amb tot el que és el món de la Teràpia Assistida amb Gossos aplicades dintre l'àmbit de les persones amb diferents tipus de discapacitat. No obstant, aquest és un ampli col·lectiu i per tant, s'ha centrat en el context del Trastorn de l'Espectre Autista. És a dir, la finalitat que es busca amb aquesta investigació és saber si les Teràpies Assistides amb Gossos aporten beneficis a infants amb aquest trastorn.

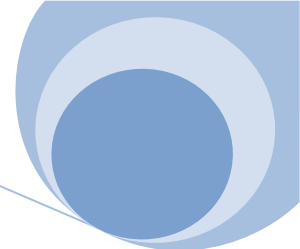
La recerca ha estat realitzada amb unes metodologies concretes. Per un costat, s'ha dut a terme un estudi de cas amb observació descriptiva d'un infant amb Trastorn de l'Espectre Autista. Aquí s'ha fet un seguiment d'unes sessions de teràpia concretes amb l'infant autista, el gos i el terapeuta. Així doncs, a partir d'aquest s'ha analitzat, mitjançant unes categories específiques, els beneficis que aporta aquest animal, com a eina terapèutica, a l'Autisme. Encara que, per contrastar aquest, s'ha tingut en compte la opinió des de la vessant familiar i la professional, arribant a una informació més detallada a partir de l'entrevista.

Paraules clau: Teràpia amb gossos, Autisme, Trastorn de l'Espectre Autista, Estudis teràpia animals.

Summary: *The project that you're going to read is the method of the 'Treball Final de Grau'. This project aims to show a broad research of how the Assisted Therapy with dogs could help people with different kind of disability. Nevertheless, this topic involves a large group of people, so, for that reason, this research is just based with the autism disorder. It means that the study has been limited in one particular fact: if the Assisted Therapies with dogs are able to help the children who endures autism.*

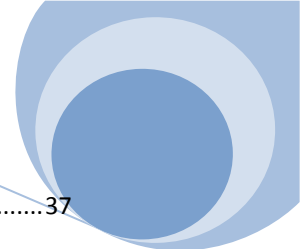
The research has been achieved by a specific methodology. First, it was studied, by an accurate observation, the case of a child with autism disorder. The monitoring was made with two sessions of specific therapies with the child, the dog and the therapist. Then, the results of these sessions were analyzed to show the successful benefits that the animal could provide to the children as a therapy tool. Although, to contrast the results, it was important rely on all the opinions from the family and also, from the professionals, by interviews that added more details about the children and the therapy.

Key words: *therapy with dogs, Autism, Autism Disorder, Studies animal therapy.*

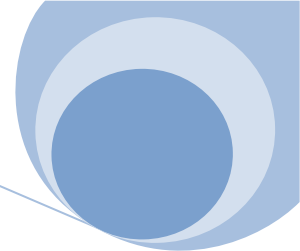

Contingut

1. PRESENTACIÓ	5
2. INTRODUCCIÓ A L'ESTUDI. JUSTIFICACIÓ DE LA TEMÀTICA	7
3. OBJECTIUS DE LA RECERCA	9
3.1 OBJECTIUS GENERALS.....	9
3.2 OBJECTIUS ESPECÍFICS	9
4. BLOC I. MARC TEÒRIC CONCEPTUAL	10
4.1 CONEIXEMENTS PREVIS EN RELACIÓ AL MÓN DE L'AUTISME	10
4.1.1 <i>Què significa la paraula "Autisme" i d'on prové?</i>	10
4.1.2 <i>Introducció històrica al "Trastorn Autista".</i>	10
4.1.3 <i>Dimensions més afectades de la persona Autista:</i>	12
4.2 ELS SISTEMES ALTERNATIUS I AUGMENTATIUS DE COMUNICACIÓ (SAAC).....	14
4.2.1 <i>Introducció al Sistema Pictogràfic de Comunicació (SPC).</i>	14
4.3 INTRODUCCIÓ A LES TERÀPIES ASSISTIDES AMB CANS (TAC)	16
4.3.1 <i>Què són les TAC?</i>	17
4.3.1.1 L'animal de teràpia	18
4.3.1.2 Nomenclatures dintre les Teràpies Assistides amb Animals.....	19
4.3.2 <i>Principis històrics i estudis publicats en relació a la teràpia amb animals.</i>	19
4.3.3 <i>Beneficis que aporten les TAC.</i>	21
4.3.3.1 Objectius i beneficis que es marquen les TAC en persones amb Autisme.....	22
4.3.4 <i>Metodologia de les TAC.</i>	25
4.3.5 <i>Consideracions ètiques a l'hora de fer Teràpies Assistides amb Cans.</i>	26
4.3.6 <i>Marc normatiu de les Teràpies Assistides amb Cans</i>	28
4.3.6.1 <i>Què són els anomenats "Gossos d'Assistència"?</i>	30
5. BLOC II. PART PRÀCTICA, ESTUDI DE CAS	32
5.1 CONTEXTUALITZACIÓ	32
5.2 FASES DEL PROJECTE I TEMPORITZACIÓ	33
5.3 INSTRUMENTS DE RECOLLIDA DE DADES UTILITZATS	34
5.4 DESCRIPCIÓ DE LES DIFERENTS EINES DE RECOLLIDA DE DADES	35

5.5	EXPLICACIÓ I METODOLOGIA DE COM S'HA DUT A TERME L'ESTUDI DE CAS	37
5.6	CONSIDERACIONS ÈTIQUES A L'HORA DE REALITZAT LA PART PRÀCTICA	39
6.	BLOC III. ANÀLISI DE RESULTATS	40
6.1	EN RELACIÓ A L'OBJECTIU 1.....	40
6.1.1	<i>Informe de l'estudi de cas.</i>	40
6.1.1.1	El cas d'en Gerard.	41
6.1.1.2	Informe pedagògic realitzat pel Centre d'Educació Especial.....	44
6.1.1.3	Com ha arribat en Gerard fins aquí? Procés terapèutic per tenir en Còmic, el seu gos d'Assistència.	45
6.2	EN RELACIÓ A L'OBJECTIU 2.....	47
7.	CONCLUSIONS	52
7.1	EN RELACIÓ A L'OBJECTIU 1.....	52
7.2	EN RELACIÓ A L'OBJECTIU 2.....	53
7.3	APRENTATGES, LÍMITS I PERSPECTIVES DE FUTUR.....	57
8.	BIBLIOGRAFIA.....	59
8.1	REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES.....	59
8.2	REFERÈNCIES LEGISLATIVES	60
8.3	WEB GRAFIA	60
8.4	VÍDEOS	61

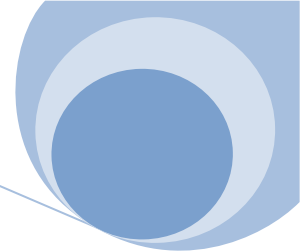
1. PRESENTACIÓ

El document que es pot observar a continuació és el que s'anomena Treball Final de Grau (TFG). És una recerca on s'han de posar en pràctica totes les estratègies, tècniques i coneixements adquirits durant els quatre anys de formació del Grau d'Educació Social. La temàtica és lliure a escollir, i per tant, el tema triat va enfocat al món de les teràpies amb gossos dintre el col·lectiu de les persones amb discapacitats. Es tracta d'un recurs que no és gaire conegut, ja que hi ha pocs professionals que ho portin a terme, encara que, els que més es poden veure, són professionals que es dediquen al món sanitari/terapèutic o educatiu.

No obstant, es pot dir que aquest TFG no només anirà centrat en aquest punt, sinó que es va més enllà. El que es vol aconseguir realitzant aquesta recerca, a partir d'un estudi de cas d'un infant en concret, és saber si aquest tipus de teràpies aporten beneficis a infants que pateixin el Trastorn de l'Espectre Autista, és a dir, si a partir d'aquestes activitats amb el gos com a punt clau, es poden mostrar canvis positius en relació a la millora de la qualitat de vida d'aquest infant i del seu entorn.

Per tant, el que es podrà observar en el treball està englobat en dos parts. La primera va dedicada al que és tot el marc teòric conceptual, on s'explica què són aquest tipus de teràpies, a qui van adreçades, beneficis que es poden trobar segons autors i psicòlegs rellevants que parlen del tema, una introducció sobre el món de l'Autisme, teories sobre aquest, etc. Aquí es fa una mirada global i teòrica de tot el petit món de les Teràpies Assistides amb Cans (TAC), juntament amb una pinzellada característica dintre el marc del Trastorn de l'Espectre Autista.

Seguidament, es trobarà la segona part del treball i la que és pràctica i aplicada. Es tracta d'un estudi de cas d'un infant que pateix aquest trastorn, en Gerard. És un infant que ja té el seu propi gos d'assistència i per tant, els pares volen treballar més objectius de diferents àmbits. En aquest cas, durant uns mesos i a partir de la teràpia amb el seu gos, en Còmic, en Gerard aprendrà a utilitzar el Sistema Pictogràfic de Comunicació (SPC). Aquestes es fan durant una hora els dijous i s'ha tingut la oportunitat de seguir el cas durant tres mesos i poc, observant alhora, resultats molt positius i avanços en relació a la qualitat de vida d'en Gerard. Les sessions són dirigides per un professional d'un centre de teràpies anomenat CTAC Girona i és aquí on he pogut assistir com observadora del cas. Així doncs, el que es podrà observar a la segona part del treball és tot el seguiment d'aquestes sessions, incloent una graella per sessió, quines eines s'han utilitzat per recollir dades, temporització, la història de vida d'en Gerard i en Còmic, etc.

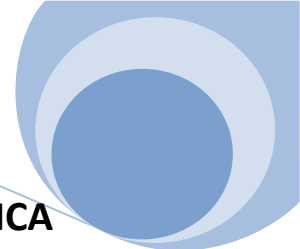
Així doncs, a partir d'aquestes sessions s'ha pogut fer un anàlisi de resultats partint d'uns ítems o objectius marcats anteriorment i que s'han pogut extreure del marc teòric segons diversos autors. No obstant, en Gerard també parteix d'uns objectius marcats pels professionals de CTAC i els pares d'en Gerard dins el marc de l'aprenentatge del Sistema Pictogràfic de Comunicació.

Per tant, com a conclusió, es vol respondre realment si aquest tipus de teràpies aporten resultats positius en aquest infant en concret, ja que aquesta recerca està basada en l'estudi de cas d'en Gerard en el seu aprenentatge de l' SPC, això sí, amb l'ajuda d'en Còmic, el seu gos d'assistència.

Per finalitzar aquesta presentació, cal donar especial agraïment a la gran col·laboració que s'ha rebut per part de CTAC Girona. Hi ha hagut la oportunitat de realitzar les pràctiques de quart d'Educació Social a aquest centre i per tant, tenir la ocasió de realitzar aquest TFG en relació a la tasca que fan ells. Això ha fet que hi hagi un vincle molt gran i que l'ajuda per part d'ells hagi estat màxima. Sense ells no hagués estat possible, especialment a l'Albert Marquès per donar accés a tot tipus de documentació i accessibilitat per observar les teràpies amb en Gerard.

També agrair, en gran part, l'especial ajuda per part dels pares d'en Gerard i els esforços que aquests han fet, ja que han donat facilitats en tot moment per a realitzar tot el necessari, sense ells no hagués estat possible la realització d'aquesta recerca.

Gràcies també a la Patrícia Duran per l'entrevista realitzada via correu i per les molèsties que això hagi pogut causar.

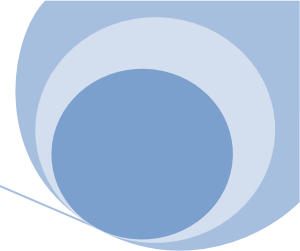

2. INTRODUCCIÓ A L'ESTUDI. JUSTIFICACIÓ DE LA TEMÀTICA

En la nostra societat hi ha un col·lectiu de persones que estan en condicions de discapacitat, on dins d'aquestes, hi ha l'anomenat Trastorn de l'Espectre Autista. Aquest trastorn és caracteritzat sobretot amb la pèrdua d'algunes capacitats humanes, com alteracions en les relacions socials, dificultats en la comunicació i llenguatge o dificultats per prestar atenció. Així és, que l'entorn de les persones amb algun tipus de discapacitat està actualment amb constant necessitat, on la voluntat de millora de les seves qualitats de vida fa que es defineixin noves alternatives o noves teràpies, on és aquí que apareixen les Teràpies Assistides amb Cans (TAC). Es tracta d'un recurs que pot tenir una sèrie de prejudicis, ja que hi ha molta gent que no els agraden aquests animals o simplement poden creure més en altres tipus de teràpies o recursos. Aquest és un recurs no gaire conegut i que pot aportar beneficis determinats a infants amb aquest trastorn i a les seves famílies.

Dins el marc d'aquest treball final de grau, ha interessat, acadèmicament, realitzar una recerca de les metodologies que segueixen aquestes teràpies, investigant en els resultats i millores de les qualitats de vida que creen en els infants autistes i en les seves famílies. És un tema que té poca coneixença social, ja que el que més s'està fent en l'actualitat són les teràpies amb cavalls, on les porten molt més a terme fisioterapeutes o terapeutes ocupacionals per diferents tipus de rehabilitació. Crec que un gos pot ser molt més fort com a punt motivacional, ja que està més a l'abast de tothom i amb ell es poden fer una gran varietat d'activitats terapèutiques. A la vegada, no només es limita a fer activitats en un espai, sinó que el gos es pot desplaçar a diferents llocs per dur a terme les tasques, ja sigui un centre residencial, un hospital, un centre penitenciari, un CRAE, etc. Es tendeix a pensar que és un recurs no gaire present entre nosaltres degut als estereotips que tenen aquests animals, és per això que s'ha volgut investigar per poder tenir més arguments i coneixements envers el tema i així poder valorar com aquest tipus de teràpies poden ser un bon recurs per a aquests infants.

Com a interès personal, es pot dir per experiència pròpia que un gos de teràpia ensinistrat pot millorar molt la vida d'un nen i la dels seus familiars alhora. Les raons venen des d'un motiu familiar, un infant amb Autisme d'onze anys, en Gerard, el nen amb el que es realitza l'estudi de cas d'aquesta recerca. Ha estat fent un procés amb un *Llaurador* durant molt temps, fins que finalment, se li ha donat l'animal com a gos d'assistència. Gràcies a ell, el nen ha disminuït el nerviosisme que presentava, es concentra més en el gos prestant-li especial atenció, sap que ha d'anar agafat a ell en tot moment i ha trencat de manera positiva amb molts dels moviments estereotipats que feia. A la vegada, s'ha convertit en un amic, ja que estan tot el dia junts, menys quan el nen està a l'escola.

No obstant, també cal dir que la recerca es decanta per aquest tema degut a la gran passió que tinc per aquests animals, gràcies a ells s'ha pogut descobrir un nou recurs molt més positiu i enriquidor, sobretot perquè als educands els encanta treballar amb gossos.

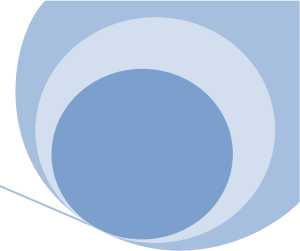
3. OBJECTIUS DE LA RECERCA

3.1 Objectius generals

- Realitzar un estudi de cas d'un infant que pateix TEA amb l'objectiu de aquest aprengui a utilitzar el Sistema Pictogràfic de Comunicació (SPC) a partir de teràpies assistides amb gossos
- Analitzar els beneficis que pot aportar el gos, com a eina terapèutica, en un infant en concret amb el Trastorn de l'Espectre Autista (TEA)

3.2 Objectius específics

- Conèixer les característiques més rellevants de l'Autisme
- Aprofundir en les tasques i objectius que es marquen aquestes teràpies per al benefici d'en Gerard, l' infant amb TEA
- Investigar i descriure sobre les Teràpies Assistides amb Cans i la seva metodologia (la seva finalitat, propòsit, referents teòrics, la organització, etc.)
- Conèixer els objectius i les metodologies del Sistema Pictogràfic de Comunicació (SPC)

4. BLOC I. MARC TEÒRIC CONCEPTUAL

Tal com s'ha dit abans, aquesta recerca va centrada en un estudi de cas d'un infant amb Trastorn de l'Espectre Autista, amb diagnòstic profund. L'objectiu principal d'aquesta és saber si, a partir de la presència del gos de teràpia dintre el marc de l'aprenentatge de l' SPC, aquest nen obté beneficis en relació a les seves conductes i la millora de la seva qualitat de vida. Així doncs, per tal de tenir una base teòrica sòlida, és necessari fer petits anàlisis o tenir algunes nocions bàsiques sobre el què és l'Autisme i saber les principals aportacions dels experts al llarg de la història.

4.1 CONEIXEMENTS PREVIS EN RELACIÓ AL MÓN DE L'AUTISME

4.1.1 Què significa la paraula "Autisme" i d'on prové?

Autisme és una paraula que prové del grec "*eaftismos*" i que significa "estar tancat en un mateix" (Cuxart, 2000). Es pot pensar que, a partir d'aquest significat, doncs, la persona autista parteix d'una sèrie de característiques amb un cert grau de dificultat per poder interaccionar amb altre gent o simplement amb el seu entorn.

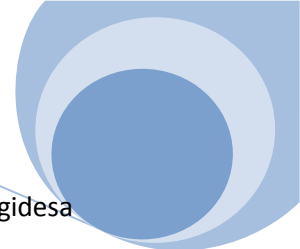
4.1.2 Introducció històrica al "Trastorn Autista".

Per tal de poder fer una correcta introducció històrica i com es va incorporar el concepte "Trastorn Autista", és necessari situar-nos l'any 1913, on Bleuler va ser el primer en utilitzar el terme Autisme des de la branca de la psiquiatria.

No obstant, també trobem alguna aportació del psicòleg Leo Kanner, on a l'any 1943 descriu les característiques de onze nens amb Trastorns Autistes. A ell se li deu el terme tal i com es coneix en l'actualitat i on a partir d'aquest, va poder extreure'n les següents conclusions:

Les principals característiques de l'Autisme segons Leo Kanner (1943):

- 1- Les relacions socials: Per a Kanner, la característica fonamental d'aquest síndrome de l'Autisme era la "incapacitat per relacionar-se de manera normal amb les persones i les situacions".
- 2- Comunicació i llenguatge: Dificultats per a l'ús d'habilitats de la comunicació, senyala l'absència de llenguatge en alguns infants autistes.

- 3- L'ambient invariable: la tercera característica era la inflexibilitat, és a dir, la rigidesa a les rutines marcades i molts moviments repetitius.

Després d'això, i en l'actualitat, trobem:

- Les relacions socials
- La comunicació i el llenguatge
- L'ambient invariable

En l'actualitat es coneix com

LA TRIADA DE L'AUTISME

Encara així, un any més tard, tenim altres aportacions. En aquest cas, trobem un dels psicòlegs més importants en relació al món de l'Autisme. És Hans Asperger, que a l'any 1944 descriu a un grup de nens amb psicopatia autista: "El trastorn fonamental dels autistes és la limitació de les seves relacions socials. Tota la personalitat d'aquests nens està determinada per aquesta limitació".¹

Actualment, l'Autisme és considerat doncs:

Un Trastorn General del Desenvolupament² que impedeix a qui el pateix entendre correctament el món que el rodeja i expressar el que sent. Té dificultats per aprendre coses noves, comunicar-se, relacionar-se i seguir les pautes de comportament dels nens de la seva edat.

Les seves característiques principals són, a part de la "Triada de l'Autisme", les que s'exposen a continuació. No obstant, no tot els nens manifesten d'igual manera aquestes característiques, ja que cada infant tindrà uns símptomes diferents i per tant, es pot donar de manera desigual depenent del cas, ja que hi ha desigualtat de graus. Com a més important trobem³:

- Dèficit de la interacció social
- Dèficit en el llenguatge verbal i no verbal
- Repertori restringit d'interessos i conductes
- Dificultats per mantenir el contacte visual amb altres persones
- El 75% dels nens amb Autisme tenen un retard mental associat

¹ Extret del Manual del curs de Expert i Tècnic de Teràpia Assistida amb Cans CTAC Girona. Veure bibliografia.

² El Trastorn General del Desenvolupament (TGD) es defineix com un grup de característiques per alteracions qualitatives de les interaccions socials recíproques i modalitats de comunicació, així com un repertori d'interessos i activitats restringits, estereotipats i repetitius.

³ Extret del Manual del curs de Expert i Tècnic de Teràpia Assistida amb Cans CTAC Girona. Vegeu bibliografia.

- Els problemes persisteixen en l'edat adulta aproximadament en 95% dels casos tractats
- Independentment del nivell de intel·ligència, el perfil de les habilitats sol ser irregular
- Àmplia varietat de simptomatologies: hiperactivitat, camp d'atenció reduït, impulsivitat, agressió, autolesions, etc.
- Poden sorgir irregularitats en la ingesta d'aliments i/o del son.

Quan es parla d'Autisme o de persones amb aquest trastorn, es refereix a un conjunt d'alteracions similars, però que la seva manifestació pot ser molt variant segons el grau i forma en cada persona. Per tant, la idea de conèixer l'Autisme com un continu (espectre), ajuda a comprendre que quan es parla d'Autisme i altres Trastorns Generals del Desenvolupament, estem utilitzant termes comuns per parlar de persones molt diferents.

No obstant, el terme "Espectre Autista" va ser utilitzat per primer cop per Lorna Wing i Judith Gould a l'any 1979. Conseqüentment, Wing va exposar que les persones situades en l'espectre són aquelles que manifesten les següents característiques: ⁴

1. Trastorn en les capacitats de reconeixement social
2. Trastorn en les capacitats de comunicació social
3. Patrons repetitius de l'activitat, tendència a la rutina i dificultats en la imaginació social

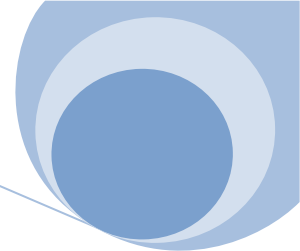
4.1.3 Dimensions més afectades de la persona Autista:

Per tal de fer una recerca més exhaustiva i complir amb l'objectiu de aprofundir sobre les característiques més rellevants de l'Autisme, és necessari consultar alguns manuals com pot ser el DSM (*Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*). Aquest manual pot ser molt necessari a l'hora de classificar els diferents trastorns mentals, i alhora, ens proporciona unes descripcions molt clares de les categories diagnòstiques. No obstant, la informació que es mostra a continuació no és extreta del DSM-V⁵, sinó que aquest es podrà trobar a annexes. Les característiques que es mostren a continuació són les que defineixen a una persona que pateixi el Trastorn de l'Espectre Autista, explicades des d'una vessant més pedagògica. No obstant, són manifestacions que es poden donar en aquest col·lectiu però que no afecta de manera igual a tots els infants:

⁴ Extret de la pàgina web:

http://www.autismo.org.es/AE/autismo/queesautismo/Que_son_los_Tastornos_del_Espectro_Autista.htm

⁵ Vegeu annex I: Què és el Trastorn de l'Espectre Autista segons el Manual DSM-V.

1. Trastorns qualitatiu de la relació social⁶:

- Aïllament complet. A vegades in diferenciació per a persones o objectes.
- Impressió d'incapacitat de relació, però vincle amb alguns adults. No amb iguals.
- Relacions induïdes, externes, infreqüents i unilateral amb iguals.
- Alguna motivació a la relació amb iguals, però dificultat per establir per falta d'empatia i de comprensió social.

2. Trastorns de les funcions comunicatives

- Absència de comunicació, entesa com a relació intencionada amb algú sobre alguna cosa.
- Activitats de demanar mitjançant l'ús instrumental de les persones, però sense signes.
- Signes de demanar. Només hi ha comunicació per canviar el món físic.
- Conductes comunicatives de declarar, comentar, etc. que no només busquen canviar el món físic. Hi sol haver manca de declaracions internes i comunicació poc recíproca i apàtica.

3. Trastorns del llenguatge:

- Mutisme total o funcional (aquest últim amb emissions verbals no comunicatives).
- Llenguatge predominantment amb ecolàlies o compost per paraules soles.
- Hi ha oracions que impliquen la creació formal espontània, però no arriben a configurar discurs o converses.
- Llenguatge discursiu. Capacitat de conversa amb limitacions. Alteracions sotils de les funcions comunicatives i de llenguatge.

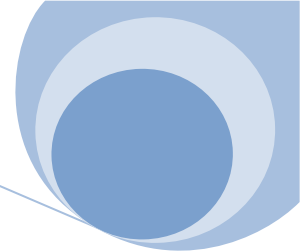
4. Trastorns i limitacions de la imaginació:

- Absència completa de joc simbòlic o de qualsevol indicatiu d'activitat imaginativa.
- Jocs funcionals elementals, induïts des de fora, poc espontanis, repetitius.
- Ficcions estranyes, generalment poc imaginatives i amb dificultats per diferenciar la ficció de la realitat.
- Ficcions complexes, utilitzades com a recursos per aïllar-se. Limitades en continguts.

5. Trastorns de la flexibilitat:

- Estereotípies motores simples (balanceig, etc.)
- Rituals simples. Resistència a canvis mínims. Tendència a seguir els mateixos itineraris.
- Rituals complexos. Apego excessiu i estrany a certs objectes.
- Continguts limitats i obsessius de pensament. Interessos poc funcionals, no relacionats amb el món social en sentit ampli, i limitats en la seva gama.

⁶ Extret de la pàgina web: <http://dspace.unia.es/handle/10334/195>

6. Trastorns del sentit de l'activitat:

- Predomini massiu de conductes sense propòsit (córrer sense meta, deambulació sense sentit, etc.).
- Activitats funcionals molt breus i dirigides des de fora. Quan no es torna a (1).
- Conductes autònomes i prolongades de cicle llarg, on el seu sentit no es comprèn bé.
- Metes complexes (per exemple, de cicles escolars), però que no s'integren en la imatge d'un jo projectat en el futur. Motius de metes superficials, externs i poc flexibles.

4.2 ELS SISTEMES ALTERNATIUS I AUGMENTATIUS DE COMUNICACIÓ (SAAC)

Ja que un dels punts més importants a observar de l'estudi de cas és saber si aquest infant pot aprendre a utilitzar l' SPC amb la presència del gos de teràpia, és convenient fer una petita introducció per tal de que quedi clar què és aquest sistema i dintre de quin tipus de sistema de comunicació es troba.

Els Sistemes Alternatius i Augmentatius de Comunicació (SAAC) són un conjunt de recursos dirigits per facilitar la comprensió i l'expressió del llenguatge en persones que tenen dificultats en l'adquisició de la parla, on la seva finalitat és la de augmentar-la o substituir-la, segons les característiques de cada persona. Existeixen diferents sistemes alternatius de comunicació, entre els quals, aquí, es destacarà el Sistema Pictogràfic de Comunicació (SPC), ja que és el sistema utilitzat en l'estudi de cas que es mostrarà més endavant.

No obstant, cal tenir en compte que en aquesta recerca només es fa una petita síntesi o introducció del que són els Sistemes Alternatius i Augmentatius de Comunicació, fent referència de manera especial al Sistema Pictogràfic de Comunicació, ja que és important entendre la idea bàsica d'aquest degut a la necessitat de l'estudi de cas realitzat.

4.2.1 Introducció al Sistema Pictogràfic de Comunicació (SPC).

El Sistema Pictogràfic de Comunicació (SPC) es troba dins el grup dels Sistemes Augmentatius i Alternatius de Comunicació (SAAC). Aquest és un sistema que representa d'una forma bastant clara les paraules i els conceptes més habituals que s'utilitzen en la comunicació quotidiana.

Aquest sistema porta els seus anys de funció, ja que a l'any 1981, Roxana Mayer Johnson va facilitar aquest treball amb el disseny de 300 dibuixos senzills que simbolitzaven conceptes que s'utilitzaven habitualment com a comunicació bàsica. Això va oferir una eina molt útil i important, però sobretot pràctica, per a la comunicació. No obstant, en l'actualitat, ja no

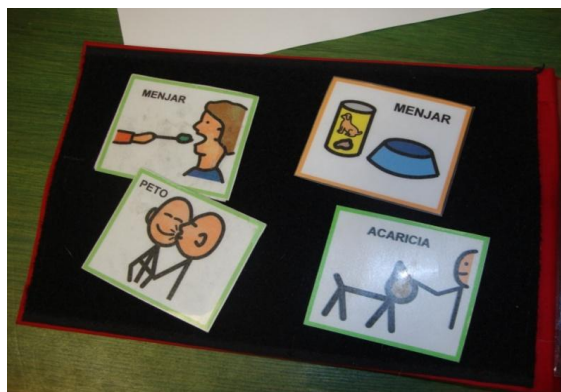
només hi ha un repertori de 300, sinó que s'han augmentat molt més i els podem trobar en diferents formats i suports⁷.

El SPC està especialment indicat per a persones que, degut a la seva condició de discapacitat (Autisme, Paràlisi Cerebral, etc.) tenen limitades les seves competències comunicatives. Així doncs, aquest consta de petits pictogrames amb dibuixos molt senzills i representatius per a la persona i van acompanyats de la paraula escrita. Cada SPC pot ser personalitzat d'acord a les necessitats de cada persona que ho necessiti. A més a més, per determinar si el sistema SPC és oportú per a un subjecte en concret, s'ha de valorar que aquest disposa d'unes mínimes habilitats. És a dir, per a portar a la pràctica aquest sistema es trien els símbols segons el nivell de l'alumne i es col·loquen sobre un taulell de comunicació:⁸

- Haurà de tenir un mínim de necessitats de comunicació (intencionalitat comunicativa).
- Disposarà d'una visió i percepció aguda.
- Manifestarà unes mínimes habilitats cognitives.

Al igual que altres sistemes, com per exemple el *Bliss*⁹, normalment els símbols del SPC venen agrupat per categories (Persones, Verbs, Noms, etc.) i cada categoria té associat un color.

La fotografia que es pot veure a continuació, és l' SPC que s'ha utilitzat durant el procés de teràpia amb l' infant el qual es realitza l'estudi de cas, on s'explicarà detalladament més endavant. En aquest cas, les categories no van associades per colors, sinó que l' infant senzillament s'ha de fixar amb el dibuix dels diferents pictogrames. No obstant, el procés es va començar a realitzar amb aquest tipus d' SPC, però més endavant se'n va utilitzar un altre amb els mateixos pictogrames, simplement es va canviar el format i suport. En la part pràctica es podrà observar una explicació molt més detallada, amb fotografies i vídeos.

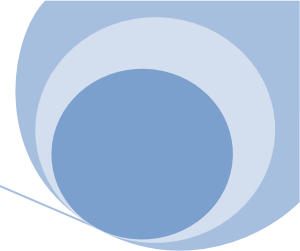
SPC utilitzat en l'estudi de cas amb en Gerard.

⁷ Extret de la següent pàgina web:

<http://ardilladigital.com/DOCUMENTOS/TECNOLOGIA%20EDUCATIVA/SAAC/LENGUAJES%20PICTOGRAFICOS/SPC/El%20Sistema%20Pictografico%20de%20Comunicacion%20-%20Temas%20Educacion%20-%20art.pdf>

⁸ Extret de la pàgina web: http://www.esaac.org/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=45

⁹ El sistema *Bliss* és una alternativa que es troba dintre els SAAC que ofereix un conjunt restringit de símbols pictogràfics que permeten representar un conjunt de paraules i idees. Cada símbol està format per un o més elements. Les variacions sobre la grandària, posició i orientació ofereixen més possibilitats d'expressió. Aquest sistema és utilitzat per persones amb discapacitats visuals.

4.3 INTRODUCCIÓ A LES TERÀPIES ASSISTIDES AMB CANS (TAC)

Aquest treball, com s'ha explicat abans, va enfocat en la relació que tenen els gossos de teràpia i els beneficis que poden aportar aquests en infants que pateixen el Trastorn de l'Espectre Autista, en aquest cas, en un infant en concret. Així doncs, després d'haver fet introduccions sobre el què és l'Autisme i una mica de fonamentació d'aquest, és necessari realitzar un apartat on parli de tot el que són aquest tipus de teràpies, a qui van dirigides, com és la seva metodologia, quins objectius es marquen, etc. Per tant, a continuació, es podrà observar diferents definicions d'aquestes, un esquema d'una sessió de teràpia, professionals que hi poden intervenir, etc.

La relació entre l'home i l'animal no ve des d'un present recent, sinó que porta darrere una llarga trajectòria històrica, ja que podem situar a l'època de la Prehistòria. El gos, en aquells temps, ja ajudava a l'home en alguns àmbits de la vida diària, ja fos per caçar o per defensar i vigilar les cases, funcions que podríem dir que encara perduren en un present en la nostra societat. A part d'aquestes funcions antigues esmentades, durant els últims segles, els gossos han començat a ser ensinistrats per l'home en gran varietat de tasques. Per exemple, una de les funcions més comunes que es pot trobar en l'actualitat és la dels gossos als aeroports o altres contextos per buscar drogues o explosius. No obstant, la més comuna dins el món de les teràpies i més vigent és la del gos que ajuda a la persona que pateix discapacitat visual. Així doncs, aquests animals estan reconeguts socialment com animals de companyia per excel·lència, encara que no s'ha pogut mostrar del tot el seu potencial d'ajuda cap a l'ésser humà.

Una de les últimes habilitats que l'home ha descobert en el gos ha sigut la seva capacitat de produir millores en el camp de la Psicologia, Educació Especial, Educació Social i Rehabilitació. Els gossos passen a convertir-se en ajudants terapèutics. Per tant, la teràpia i l'educació per animals ha tingut un gran desenvolupament en els últims anys i cada dia és més utilitzada per un major nombre d'especialistes i professionals. Quasi bé ningú discuteix ja els beneficis d'integrar animals dintre els protocols dels centres dedicats a salut mental, centres penitenciaris, gent gran, etc.

4.3.1 Què són les TAC?

Les Teràpies Assistides amb Cans és un recurs terapèutic i/o educatiu bastant recent, ja que no porta gaire temps realitzant-se com a teràpia formal i reglat professionalment. Això es pot demostrar a partir del que diuen alguns psicòlegs, com Bossard (1950): “[...]Els animals de companyia son una part integral de la vida familiar; han de ser considerats com un factor bàsic de la higiene mental”. No obstant, es pot dir que el referent en qüestió i el que va marcar uns principis és en Boris Levinson, que a l’any 1962 va traslladar la idea que deia Bossard del valor terapèutic de l’animal en una llar a l’entorn terapèutic. Levinson va ser el primer psicòleg clínic que va introduir de manera documental com els animals podien accelerar un procés relacional entre el professional i l’educand (en aquell cas, terapeuta i pacient) i per tant, augmentar la motivació per part de l’educand a l’hora de treballar.

Es tracten d’activitats, o en algun cas podríem dir jocs, on es marquen uns objectius terapèutics i/o educatius determinats en funció de les característiques o del tipus de discapacitat/s que pateixi la o les persones beneficiaries de la teràpia. L’únic que canvia en aquestes teràpies és que “l’eina de treball” és el gos. Aquest animal fa d’estímul, obrint un camp molt ampli perquè l’usuari mostri més motivació i així l’educador o el professional en qüestió pugui treballar més eficaçment. No obstant, s’utilitza el gos conjuntament amb altres recursos materials.

El que es marquen aquestes teràpies com a prioritari és millorar la qualitat de vida d’aquestes persones, intentant cobrir les necessitats més bàsiques de les quals requereixen degut al tipus de discapacitat que tenen. Una de les seves missions principals és que, a partir del gos com a eina, aquestes persones obtinguin millores en relació a les seves carències i alhora, es puguin potenciar les seves capacitats. Són programes dissenyats per millorar el benestar físic, emocional i cognitiu de les persones. Aquestes teràpies van regides per una sèrie de valors, com poden ser la sensibilització cap a la societat, el valor del respecte cap als altres, el d’esforç per aconseguir unes metes, intentar aconseguir un major nivell d’autonomia per part de les persones amb algun tipus de discapacitat, etc.

En aquest sentit, podem fer una reflexió, ja que la decisió d’oferir a algú teràpies amb gossos, pressuposa que un animal pot aportar algun benefici que la persona necessita o que pot millorar en la seva qualitat de vida de manera important, o que l’animal pot ser una motivació essencial per a realitzar determinades activitats. Els resultats obtinguts poden ser des de millores psicosocials, motivació per realitzar tasques importants o ajuda en determinades àrees. No obstant, no es pot esperar que un gos pugui satisfer totes les necessitats o millori la

qualitat de vida de tothom, ja que hi ha molts casos i situacions, i cada una de les persones que puguin realitzar teràpia tindrà uns objectius i una situació única i diferent de la resta. Tot i això, quan un terapeuta ocupacional, fisioterapeuta, educador o qualsevol altre professional dissenya una sessió de teràpia, s'han de tenir uns objectius totalment planificats i concrets per a cada usuari (Lynette A. Hart, 2003).

Durant el pas del temps dintre el context històric de les teràpies amb gossos, es poden destacar dos punts clau i importants en el tema relació animal-gos:

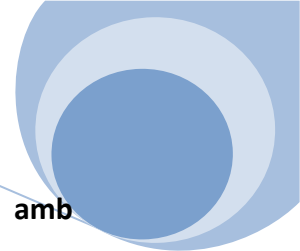
- Els animals poden arribar a portar a un estat de relaxació psicològica de manera immediata pel fet d'atraure i mantenir la nostra atenció (Katcher et al., 1983).
- Els animals de haurien de considerar-se com substituïts de les relacions humanes, sinó com un complement. S'ha observat que els animals poden reduir els reteniments inicials que el pacient pot desenvolupar en les primeres fases d'una teràpia (Mallon, 1992).
- Els animals de companyia poden proporcionar a les persones una manera de recolzar socialment que en ocasions pot reduir l'estrès (Serpel, 1996).

Així doncs, Cusack ens va dir a l'any 2008 que els beneficis proporcionats per la companyia dels animals es poden diferenciar sobretot en tres tipologies: en fisiològics, psicològics i socials. No obstant, és important tenir en compte que el principal benefici social és l'efecte "lubricant social" que tenen els animals de companyia, és a dir, que aquests animals són capaços de fomentar i facilitar les relacions socials entre les persones.

4.3.1.1 L'animal de teràpia

L'animal de teràpia és aquell animal que es converteix en un facilitador o centre d'interès que ens ajudarà, com a terapeutes o educadors, a contribuir en el desenvolupament global de la persona en qüestió. L'animal, en aquest cas el gos, que actua com a "eina" cap al servei del professional de la teràpia. S'ha de tenir en compte, però, que els animals de teràpia enriqueixen una intervenció terapèutica però no substitueixen cap teràpia.

Els gossos que participen en les teràpies assistides es sotmeten a una selecció específica, ja que han de ser gossos sans i segurs, complint una sèrie de criteris de maneig sense cap tipus de risc, aspectes que destacarem més endavant. Aquí doncs, hi hauria races més importants que altres per a teràpies, com poden ser el *Golden Retriever* i el *Llaurador*. Aquests han de tenir unes aptituds, grandària i edats adequades, ja que el gos arriba a la seva maduresa emocional als dos anys d'edat. Aquestes aptituds i habilitats fan que la seva participació en una sessió de teràpia sigui totalment beneficiosa.

4.3.1.2 Nomenclatures dintre les Teràpies Assistides amb Animals¹⁰.

Igual que altres tipus de teràpia, les que són amb animals també tenen les seves pròpies nomenclatures de manera estàndard, és a dir, tothom que treballa fent aquesta tasca s'ha de regir per aquestes. En aquest cas, les que s'exposen a continuació defineixen diferents metodologies de treball dintre el món de les teràpies amb animals. No obstant, cal dir que totes aquestes entren dintre del que s'anomena IAA (Intervencions Assistides amb Animals):

- AAA (Activitats Assistides amb Animals): la sessió pot ser dirigida cap a un o varis usuaris per assolir uns objectius generals prèviament plantejats pel responsable.
- TAA (Teràpia Assistida amb Animals): es treballa amb un terapeuta de salut, aquí el gos fa de facilitador o motivacional per l'usuari i aquest així assoleixi ràpidament els objectius plantejats.
- EAA (Educació Assistida amb Animals): és el mateix sistema que la TAA, però en comptes de professional de la salut ho faria un professional de l'àmbit educatiu.

4.3.2 Principis històrics i estudis publicats en relació a la teràpia amb animals¹¹

Aquest tipus de teràpies amb gossos no ve de l'actualitat, sinó que ja fa molts anys que es va descobrir que els animals podien tenir facultats terapèutiques. No obstant, els principis o primeres experiències que es poden trobar en relació a les teràpies animals es situen sobretot en el camp de la salut mental.

Els animals com a eina terapèutica ja provenen d'anys anteriors, així és que, a Grècia, ja s'utilitzaven els cavalls per realitzar fisioteràpia a soldats amb ferides de guerra.

A l'any 1897, a *Bethel Bielfield*, Alemanya, els animals van intervenir al tractament per persones que tenien Epil·lèpsia. Avui en dia, és un centre que atén a cinc mil persones afectades per trastorns físics i mentals, i on els animals formen part activa del tractament. Cuidar-los forma part d'aquest procés.

No obstant, tal com s'ha dit anteriorment, la figura clau de la història de les TAC podem dir que és el psiquiatre Boris Levinson (1953) , amb el traspàs de la idea de Bossard(1950) del valor terapèutic de l'animal des de la llar fins a l'entorn terapèutic. Al 1962 va introduir i

¹⁰ Extret del manual del curs d'Expert i Tècnic en Teràpia Assistida amb Cans de CTAC Girona.

¹¹ Tots els estudis esmentats a continuació són extrets del manual del curs a CTAC Girona de Teràpia Assistida amb Cans. Vegeu bibliografia.

documentar formalment la manera en la que els animals de companyia podien accelerar el desenvolupament d'una relació entre el terapeuta i el pacient i augmentar la motivació del pacient (Mallon, 1994). Aquest va observar que els animals de companyia, sense ser directament terapèutics amb la seva sola presència, ajudaven a que els pacients s'expressessin millor que no pas quan estaven sols amb el psicòleg.

Degut a la gran quantitat d'aportacions i psicòlegs que van estudiar en relació al tema de les teràpies amb animals, és molt complexe fer una descripció detallada. Per tant, el que es pot observar a continuació és una síntesi on s'hi observen aportacions i estudis rellevants de diferents psicòlegs que van estudiar sobre el tema i van extreure resultats importants per a la història de les TAC. El estudis que es mostren aquí són els que es poden relacionar més amb els principis històrics de les TAC:

Ascione i Weber (1996) van observar a un grup de nens que van seguir un programa sobre educació basada en el respecte als animals i van descobrir que, inclús un any després de realitzar el curs, es reflectia en els nens una actitud molt més respectuosa cap als animals. És més, aquesta actitud cap als animals que es va generalitzar en un sentiment d'empatia cap als éssers humans.

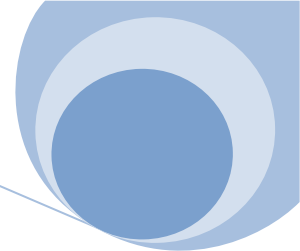
Holcomb i Meacham (1989) van descobrir que la presència d'animals en activitats de grup realitzades en residències psiquiàtriques va provocar un major percentatge de participació voluntària per part dels pacients que sempre estaven sols sense companyia de ningú.

Allen Blascovich (1996) va realitzar estudis sobre els efectes de possessió d'un gos de servei i es van observar canvis positius significatius en el benestar psicològic i en la interacció social, juntament amb l'assistència a l'escola o a treballs a temps parcials.

Sanders i Robins (1991) diuen que la presència d'un gos entre persones desconegudes facilita la interacció entre aquestes, ajudant a establir confiança entre persones que s'acaben de conèixer.

Wilson i Turner (1998) van trobar que la presència d'un gos de teràpia propiciava la comunicació no verbal.

Zasloff i Kidd (1994) van concloure que la possessió de mascotes redueix el sentiment de soledat.

4.3.3 Beneficis que aporten les TAC.

Tal com s'ha dit abans, les teràpies assistides amb cans aporten una sèrie de beneficis per a les persones que ho reben. De manera general i segons el manual de teràpies assistides amb cans realitzat per CTAC Girona dels resultats que ells han anat observant al llarg de la seva trajectòria i experiència, podem dir que els beneficis es poden dividir en els següents punts:

Beneficis per la salut:

- **Preventius:** Crea responsabilitat, afavoreix la motivació, millora l'activitat física, afavoreix un sentiment de relaxació a través del tacte amb el gos, augment de l'autoestima i afavoreix el benestar psicològic, redueix el sentiment de soledat i disminució de l'estrès quotidià.
- **Fisiològics:** en relació a l'aparell cardiovascular, disminueix la tensió arterial, la freqüència cardíaca, temperatura de la pell, etc.
- **Psicològics:** disminució dels índexs fisiològics i psicològics de l'estrès.

Beneficis Socioeducatius:

- **Empatia:** entendre i identificar-se amb els sentiments d'una altra persona.
- **Criar i cultivar:** promoure coneixement i desenvolupament d'un altre ésser viu.
- **Compenetració:** una relació de confiança mútua i connexió interpersonal.
- **Acceptació**
- **Socialització:** buscar i gaudir de la companyia d'altres.
- **Estimulació mental:** major estimulació mental i comunicació.
- **Contacte físic:** relació estreta.

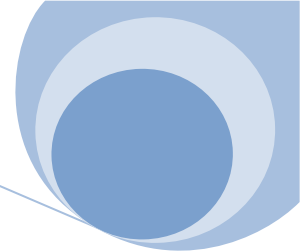
Per què els terapeutes consideren els gossos beneficiosos terapèuticament?

Després de fer una observació rigorosa en relació a alguns dels estudis realitzats per autors i psicòlegs, Boris Levinson (1964) va aportar una sèrie de beneficis de manera general en quasi bé tots els casos on es realitzen teràpies. Són els següents:

- **Els animals com a "lubricant social"¹² per la teràpia.**

La presència d'un animal permet que el pacient tingui una sensació de comoditat que potencia i facilita la comunicació i la relació entre l'educand i el terapeuta.

¹² Expressió utilitzada per diferents autors que parlen de les TAC i els seus beneficis. Citada textualment.

- **Fomentar la comunicació.**

Els animals semblen regular el clima emocional. Al trencar el gel, l'ambient terapèutic sembla enriquir-se. El fet de fer entrar l'animal al començament de la teràpia freqüentment ajuda als pacients que són reservats a superar l'ansietat que experimenten davant el gos. Les persones amb dificultats troben en el gos un catalitzador per al diàleg.

- **Catalitzador d'emocions.**

Els animals, durant la teràpia, també poden desencadenar una sèrie d'emocions, des del riure fins al plorar. El riure i l'alegria són efectes que impacten positivament en la qualitat de vida d'una persona. Els somriures que realitzen els nens durant les teràpies tenen un valor terapèutic. A part, els gossos també poden contribuir a que els pacients moderin les seves emocions i reaccions.

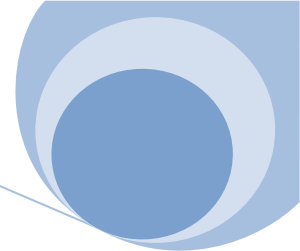
- **Utilització indirecta de la relació amb els animals.**

Durant les teràpies, es produeixen moltes situacions que el professional pot aprofitar des d'un punt de vista terapèutic. No obstant, és molt important parlar de l'establiment de límits. Un exemple seria, en una sessió amb un infant autista, si es vol treballar el contacte visual i no es pot, es pot aprofitar el temperament del gos. Un llaurador, en ocasions, comença a córrer de costat a costat. Aquí s'ha d'aprofitar, ja que el nen autista se'l quedarà mirant, i durant un moment, deixar que el gos segueixi.

4.3.3.1 Objectius i beneficis que es marquen les TAC en persones amb Autisme.

Les persones amb Trastorn de l'Espectre Autista parteixen d'unes característiques molt marcades, on sobretot els manca la comunicació i la interacció social amb el seu entorn. Degut a que l'estudi de cas és en un infant amb Autisme, és important fer referència als beneficis que aporten aquestes teràpies a aquest trastorn. Per tant, els objectius i formes de treballar que es marquen amb les teràpies assistides amb gossos per a les persones amb Autisme des de CTAC Girona es resumeixen amb els següents punts:

- Contacte visual.
- Habilitats de comunicació verbal i no verbal.
- Socialització en quant a comprensió de emocions sobre la interacció.
- Aprenentatge i respecte de normes (ex: no es pega al gos ni al terapeuta).
- L'atenció.
- Habilitats de motricitat fina i gruixuda.

- Estimulació sensorial.
- Reducció de conductes estereotipades.
- Tolerar el temps d'espera i moments de transició.

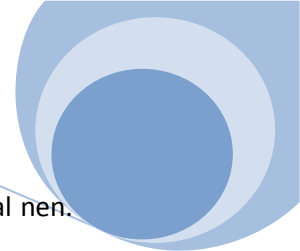
El passeig amb el gos pot ser un element important a treballar amb persones autistes. Durant el passeig, el nen, l'expert, el tècnic i el gos, treballen les conductes i habilitats del nen definides en els seus objectius i programacions. Alguns exemples d'habilitats durant el passeig amb el gos poden ser: caminar de manera correcta al costat del terapeuta, conèixer i distingir els colors dels semàfors, tolerar el temps d'espera als parcs, etc.

Tot i així, com a tota activitat, les teràpies assistides amb gossos per a infants amb Autisme també tenen possibilitats i límits. Abans s'han esmentat punts clau, però hi ha uns objectius pràctics i molt marcats en relació a aquests infants. Dennis C. Turner (2008) ens exposa els següents:

- Facilitar el contacte social del nen amb el terapeuta o l'educador en un primer moment, perquè després pugui relacionar-se amb altres persones o amb el món exterior.
- Motivar l'habilitat per formar i mantenir les relacions socials amb els nens que tenen dificultats per establir-les.
- Estimular les habilitats motrius bàsiques.
- Motivar la coordinació i l'equilibri.
- Aprendre a acceptar els propis límits. Reconèixer el que és capaç de fer i el que no.
- Estimular l'atenció cap a la resta de persones, el respecte cap als éssers vius en general.
- Millorar l'empatia.
- Augmentar la fiabilitat i establir un major sentiment de responsabilitat.
- Promoure el desenvolupament cognitiu en alguns d'aquests infants.

Siguin els factors cognitius o emocionals, la dificultat del nen autista per poder portar a terme una bona relació social és la característica principal d'aquesta discapacitat i per tant, és un dels objectius principals per treballar. El fet de utilitzar un gos és perquè, les relacions socials amb aquest, requereixen d'una comunicació molt més senzilla, és un element totalment espontani.

El gos constitueix un estímul molt atractiu que pot captar l'atenció ràpidament del nen autista, ja sigui pel seu moviment, pels colors, pels jocs, etc. però el més important, és que el gos és

capaç de realitzar una relació social recíproca, ja que és ell que inicia la interacció cap al nen. Per tant, segons A. Arribas et. al (1997), s'utilitza el gos amb les següents funcions:

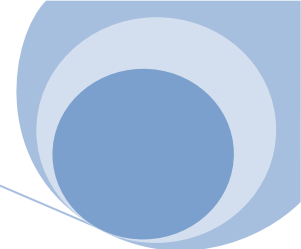
- Captar l'atenció dels nens.
- Aplicar conductes pro socials absents en els nens, combinant tècniques de modificació de conducta amb activitats pràctiques amb el gos.
- Comprovar si aquestes conductes aconseguides cap al gos es generalitzen de manera espontània cap a les persones del seu entorn.

Si ens fixem en un estudi que va realitzar Redefier i Goodman (1989) quan introduïa un gos a les sessions de teràpia que feia ella amb infants autistes, aquesta va observar com es produïa una significativa disminució dels comportaments autistes i un augment de la resposta social, primer dirigida cap a l'animal i després a continuació, cap al terapeuta. On després d'aquest, es van obtenir els següents resultats:

- En presència de l'animal de teràpia, va disminuir l'auto estímulo, mentre que, alhora, va créixer la interacció social
- Els nens aprenien a jugar i després podien començar interaccions amb l'animal que anaven augmentant.
- L'apropament animal feia que hi hagués també un apropament cap al terapeuta.
- El contacte amb l'animal s'associava amb paraules, amb senyals o parlades.

Per finalitzar aquest apartat, s'ha trobat necessari aportar teories de Boris Levinson (1995). Aquest ens diu que, en la relació amb un gos, el nen viu aquesta situació com una experiència enriquidora creant una acceptació mútua. Segons Levinson (1995), els nens amb trastorns senten una necessitat profunda de contacte físic, però els espanta el contacte humà. Com que el gos no es relaciona amb la persona, aquest conflicte es resol per si sol. Els nens autistes permeten que un gos se'ls acosti, i que el puguin acariciar, en canvi, amb una persona és molt més complicat. Sembla ser que un gos és menys amenaçador perquè dóna satisfacció a l'hora de crear contacte físic.

Aquest psicòleg parla una mica de com són les reaccions del nen dintre una teràpia amb animals, en aquest cas, amb el gos. En una teràpia, el terapeuta s'aproxima al nen mitjançant l'animal, llavors, és quan el nen reacciona davant la mascota i per tant, també reacciona amb el terapeuta. Aquest diu que se'ls ha de deixar que vagin al seu propi ritme, pas a pas i ajudar-los amb la interacció terapèutica. En aquest cas, com va dir Des Lauriers (1967), "La comunicació ha d'estar plena d'estímul sensorial", ja que, ajudant-se del sentit del tacte, l'infant comença a tenir contacte amb el gos, i això fa que tingui contacte directa amb el món.

4.3.4 Metodologia de les TAC¹³.

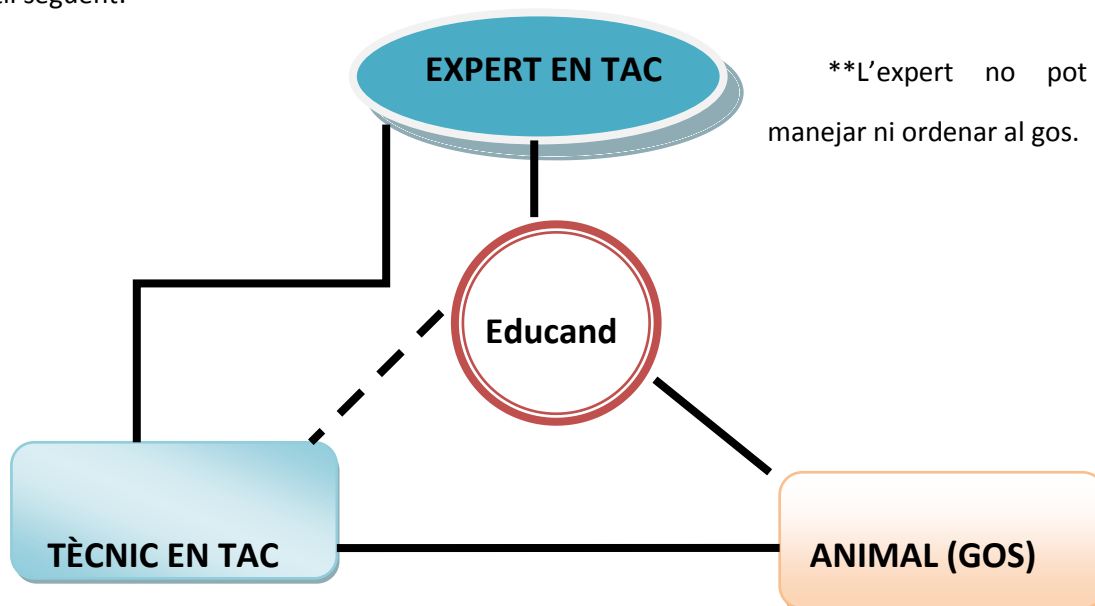
Com a regla general, totes les sessions de teràpia tenen la seva manera de treballar i amb unes regles bastant estrictes. Com en tota teràpia, la teràpia amb gossos també requereix d'uns professionals determinats per portar-la a terme, ja que es necessiten coneixements previs bàsics. A part de l'educand i el gos de teràpia, una sessió ha de ser conduïda per:

- **Expert en Intervencions Assistides amb gossos:** són professionals titulats o estudiants de l'àmbit terapèutic, socio sanitari o educatiu. L'objectiu d'aquesta persona en una sessió és el disseny, seguiment i avaluació de programes de teràpia participant com a màxim responsable del programa, tant a nivell terapèutic com educatiu.
- **Tècnic en Intervencions Assistides amb gossos:** és la persona que porta el total maneig del gos dintre les sessions de teràpia, d'aquesta manera, participa de forma activa amb el professional de la salut o educació.

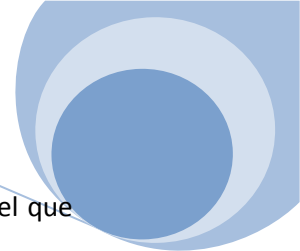
No obstant, en una sessió de teràpia, depenent sempre del tipus d'usuari amb el que es treballi i de la disponibilitat del temps, pot ser portada per un sol professional, ja que aquest farà d'expert i tècnic a la vegada.

Esquema d'una sessió de teràpia:

A continuació, es presenta un esquema gràfic de com és portada a terme una sessió de teràpia assistida amb gossos. Aquest esquema és estàndard, és a dir, és utilitzat per tots els professionals que es dediquen a les teràpies amb gossos. Una sessió de teràpia pot anar per l'estil següent:

¹³ Metodologia emprada per Associació Somriures CTAC. Extret manual del curs d'Expert i Tècnic en Teràpia Assistida amb Cans CTAC Girona, vegeu bibliografia.

Aquí i en cada sessió, el nen crea un vincle molt gran amb el tècnic, perquè aquest és el que està i porta el maneig del gos. És com si veiés el gos i seguidament el tècnic. Aquest no es pot comunicar amb el nen terapèuticament, però sí que pot parlar i intervenir en petites ocasions, per això la línia discontinua en el gràfic.

A part dels professionals i l'esquema gràfic presentat, però, també hi ha una metodologia a seguir dintre de cada sessió, com a rutina general. És la següent:

1. Salutació de benvinguda: el primer que fa l'expert és presentar-se ell, després al tècnic i seguidament al gos. Un cop fet això, per saludar de manera més específica i marcada al gos, i d'aquesta manera donar-li més protagonisme, es fa donar un premi al gos. Això es farà a cada una de les persona si la sessió és de grup.
2. Raspallar: normalment, per començar a entrar més en contacte amb el gos, es fa que la persona el raspalli. No sempre ha de ser així, ja que es pot fer simplement una carícia o que entri en contacte d'una altre manera.
3. Activitat: es porta a terme l'activitat en qüestió. Depenent de cada usuari es farà una cosa o altre.
4. Entrega de premis: abans de l'acomiadament, es fa donar premis a cada gos. D'aquesta manera, s'acaba la sessió amb bon vincle i relació cap a l'animal. També es pot aprofitar per fer perdre la por de la gent cap al gos en algunes sessions.
5. Acomiadament: s'ha de fer que l'educand s'acomiadi del gos, del tècnic i l'expert.

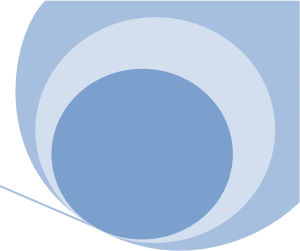
Les sessions individuals són d'uns 15-20 minuts si són centres on hi ha més usuaris, mentre que sí són persones que requereixen més atenció poden ser de una hora com a màxim. Pel que fa a les activitats de grup, també són entre 45min i 1 hora de durada.

4.3.5 Consideracions ètiques a l'hora de fer Teràpies Assistides amb Cans¹⁴.

Els beneficis de la teràpia assistida amb gossos depenen d'alguna cosa més que de la resposta que doni una persona a un animal i a l'inrevés. A vegades es pot pensar que un animal és terapèutic pel sol fet d'estar o anar a una institució, i aquest concepte o idea és errònia.

Com en tots els àmbits, el treball amb animals també té les seves directrius ètiques i de treball, i en el cas de les teràpies assistides amb gossos també s'han de seguir unes pautes generals, en aquest cas, poden ser les següents:

¹⁴ Vegeu annex II: Directrius ètiques per a la cura i supervisió dels animals durant la seva utilització en TAC (Fine, 2003)

- La prèvia selecció del gos que serà utilitzat per fer teràpia
- Possible estrès patit pel gos en algun moment a conseqüència de massa treball.

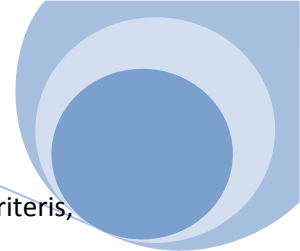
Moltes vegades, i sobretot en aquesta professió, es tendeix a agafar i tenir certs gossos perquè ens serveixin com a eina de treball, i no es té en compte que, a vegades, aquella raça o aquell gos no està a gust fent el que fa i per tant, els resultats no seran els esperats.

Perquè això no passi, abans de tenir un gos d'aquestes característiques s'haurien de fer preguntes com: es tenen en compte les necessitats o interessos del gos? Són més importants les necessitats dels educands o dels gossos? Les sessions de teràpia són beneficioses pels gossos? Els agrada fer el que fan?

En ocasions no es té en compte que els animals, igual que les persones, també poden entrar en situació d'estrès i no ser possible treballar en aquell moment, ja que aquest tipus de teràpies suposen grans tasques físiques i molt dures en algunes situacions. Sense adonar-se, es pot estar realitzant algun tipus d'activitat amb el gos que sigui molt positiva pels educands, però que potser l'animal no està còmode o no vol fer-ho. Per aquest motiu, és molt important que el terapeuta conegui molt bé les conductes del seu gos de teràpia, i sigui capaç de predir certs comportaments per part de l'animal. D'aquesta manera, es podran evitar situacions de risc enmig d'una teràpia.

Així doncs, els dos elements esmentats van molt relacionats, ja que, per evitar que el gos entri en situacions d'estrès, hi ha mètodes, com per exemple, fer una prèvia selecció de la raça de l'animal. Amb això, es podrà saber amb molta probabilitat quin caràcter tindrà l'animal, és a dir, segons la raça del gos, conductes diverses. Aquests caràcters i/o conductes del gos poden fer que una sessió surti amb resultats molt positius o que sigui un desastre. En aquest àmbit és molt important que les persones que treballen amb aquests animals tinguin clares unes responsabilitats al respecte. S'han de tenir en compte totes les directrius ètiques esmentades.

Pel que fa als usuaris, és important tenir present els seus desigs, les seves pors de cara al gos i les eleccions d'aquests a l'hora de mantenir un contacte amb l'animal. També tenir cura i vigilar molt el fet de no donar menys atenció o serveis a les persones que no tinguin ganes o no vulguin participar en les teràpies (Beck & Katcher, 1984). Els gossos han de ser cuidadosament seleccionats perquè la conducta difereix molt entres races i entre individus [...] (Neer, et al. 1987).

Pel que fa a la selecció del gos, un animal de teràpia ha de complir amb els següents criteris, (Fine, 2003):

1. **Fiabilitat:** És la qualitat per la que un comportament és depenent o molt probable, en situacions repetides o similars. Aquí el terapeuta ha de saber que l'animal respondrà d'una manera bàsicament semblant davant de situacions similars.
2. **La possibilitat de preveure:** Significa que la probabilitat del comportament d'un gos en situacions determinades, és alta. Per exemple, saber quan el gos anirà darrere la pilota en el joc.
3. **Control de la situació:** Aquest punt consisteix en restringir, orientar o controlar el comportament.
4. **L'adequació:** significa encaixar o estar qualificat per a un fi determinat. L'elecció de l'animal ha de ser la correcta per a cada cas amb el fi que l'usuari es senti còmode i sobretot segur.
5. **La capacitat de inspirar confiança:** consisteix en què la gent es senti còmode amb l'equip. Una persona que tingui por per la seva seguretat serà incapaç d'aconseguir els objectius terapèutics.

No obstant, a part dels requisits que ha tenir un gos per a ser utilitzat com a gos de teràpia, també existeixen uns principis ètics¹⁵ per a la utilització d'aquests en intervencions assistides amb cans, segons els professionals de CTAC Girona:

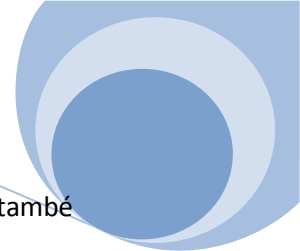
- Evitar que l'animal de teràpia pateixi abusos, malestar o dolor tant físic com mental.
- En tot moment han de proporcionar-se les cures necessàries sanitàries adequades.
- Tots els animals han de tenir un lloc tranquil on puguin descansar.
- Les interaccions amb els pacients han d'estar estructurades de tal manera que permetin mantenir la capacitat de l'animal per servir com a agent terapèutic útil.
- Mai s'ha de permetre que un animal estigui sotmès a una situació d'abús o estrès.

4.3.6 Marc normatiu de les Teràpies Assistides amb Cans¹⁶

Per tal de portar a terme la recerca i l'estudi de cas, ha estat necessari informar-se sobre els gossos d'assistència, ja que l'infant amb el qual es realitza l'estudi de cas, té el seu propi gos d'Assistència i per tant, és important que quedi clara la diferència entre gos de teràpia i gos d'assistència, juntament amb la normativa que tenen cada un d'ells.

¹⁵ Requisits ètics establerts per Associació Somriures CTAC al seu manual del curs d'Expert i Tècnic en teràpies.

¹⁶ Vegeu annex III: Llei 19/2009, del 26 de novembre, de l'accés a l'entorn de les persones acompanyades de gossos d'assistència.

Per un costat existeix el gos de teràpia, que és el que s'ha anat comentant fins ara, però també hi ha el gos d'assistència. Aquest és el que regeix la llei catalana que pot ser acreditat com a gos d'assistència, on es parla a l'apartat següent. El que es vol dir amb això és que hi ha una clara diferència entre el gos de teràpia i el d'assistència. El de teràpia només és utilitzat com una eina de treball pel professional de la salut o educació i només es porta a fer activitats a llocs concrets i en hores determinades i pactades. En canvi, el gos d'assistència, és aquell que és atorgat a alguna persona que estigui en condició d'alguna discapacitat i que necessiti l'ajuda d'un gos per millorar la seva qualitat de vida i en la rutina. En aquest cas, la persona en qüestió va acompanyada tot el dia i conviu amb el seu gos d'assistència, on aquest l'ajudarà amb les tasques de la vida diària.

En relació a la legislació pel que fa als gossos de teràpia, no hi ha cap llei específica que reguli aquesta activitat en el sentit de tenir aspectes que indiquin la bona manera d'utilitzar els gossos com a eines terapèutiques en sessions de teràpia. No obstant, hi ha associacions com AIGAT (Associació Internacional de Gossos d'Assistència i Teràpia), creada a Catalunya, que, actualment, s'està mobilitzant per aconseguir una legislació adequada i coherent pels gossos de teràpia.

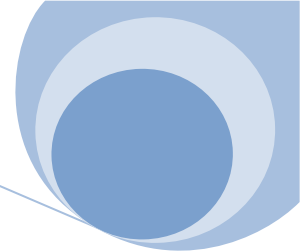
El que sí s'especifica i que està regulat per la Generalitat de Catalunya, és que tots els gossos que portin el "peto" blau marí acreditats per la Generalitat com a gos de teràpia, tenen accés lliure a tot tipus de recintes amb l'objectiu d'anar a fer teràpia.

Gos amb el "peto" acreditat per la Generalitat de Catalunya com a gos de teràpia/assistència¹⁷.

Tot i això, centres com CTAC Girona (Centre de Teràpies Assistides amb Cans), tenen les seves pròpies normatives de funcionament de centre i burocràtiques com a centre de teràpies. Per exemple, tots els centres de l'Associació Somriures CTAC tenen una assegurança de responsabilitat que cobreix les teràpies i les sessions. Això no és obligatori i es podria no fer, però és una norma bàsica que es marquen. A part, també es plantegen el fet de que cada any, els seus gossos de teràpia passen una anàlisi completa, ja que si els centres on van a realitzar teràpies externes ho demanen estan obligats a presentar-la.

¹⁷ Fotografia extreta del facebook de l'Associació Somriures CTAC.

4.3.6.1 Què són els anomenats “Gossos d’Assistència”?

Tal com s’ha dit en l’apartat anterior, aquest tipus de gos és aquell que la llei catalana del 19/2009¹⁸ especifica com a gos d’assistència, que en total són cinc. Aquest Treball Final de Grau està basat en les teràpies amb gossos en infants autistes i els beneficis que poden crear, no obstant, com que el destinatari de l’estudi de cas té el seu propi gos d’assistència, s’ha cregut oportú fer un petit incís sobre els tipus de gos d’assistència que marca la llei del 19/2009 del 26 de novembre, on dona accés a l’entorn de les persones acompanyades del seu gos d’assistència. En el cas d’en Gerard, té un gos d’assistència d’Autisme.

- Gos Askal: És el gos que s’encarrega de l’assistència de tipus auditiva. Per exemple, aquest avisa quan sonen alguns tipus de sorolls que la persona no pot sentir i sigui important, com el telèfon, el timbre, sorolls a la cuina, etc.
- Gos Pigall: Els gossos Pigall són els que estem més acostumats a veure en la vida diària. Aquests acompanyen a les persones que pateixen discapacitats visuals. Saben reconèixer objectes i esquivar obstacles. Per exemple, al carrer, en un pas de vianants, el gos sap reconèixer quan no passen els cotxes per poder travessar.
- Gos d’alerta mèdica: Aquests gossos estan entrenats per saber reconèixer possibles baixades de sucre o hipoglucèmia, entre altres. També poden estar amb persones amb esquizofrènia i epilèpsies, ja que saben detectar un atac epilèptic uns minuts abans que passi. Aquí, el gos anticipa l’atac amb un canvi de comportament, i en el cas que la persona s’estigui ofegant, aquest és capaç de posar-lo boca avall per evitar l’accident.
- Gos de servei: Aquest gos normalment va amb usuaris i usuàries que van amb cadires de rodes. Són entrenats per a persones amb discapacitats físiques. En aquest cas, l’animal pot ajudar a desvestir la persones, a moure’l, treure les sabates, etc. Només s’entrena al gos per fer el que la persona no pot fer.
- Gos d’Autisme: Aquí, els gossos s’ensinistren exclusivament perquè vetllin per la integritat física de la persona amb Autisme. El gos té aquest objectiu i en tot moment ha d’ intentar controlar les situacions d’emergència, com pot ser un canvi de conducta o les normes de circulació vial. Normalment, aquests gossos es comencen a treballar en aquests infants entre els sis i nou anys.

La convivència i la vida diària amb aquest tipus de gos d’assistència, fa que la persona autista pugui augmentar les seves relacions socials, disminuint les conductes

¹⁸ Vegeu annex III: Capítol I, Article 3 de la Llei 19/2009, del 26 de novembre, de l’accés a l’entorn de les persones acompanyades de gossos d’assistència.

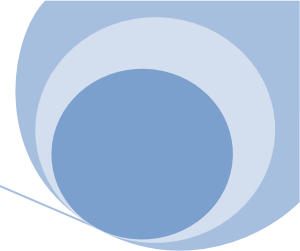
estereotipades o repetitives, i duent a terme una millora del llenguatge o comunicació de cares al seu entorn.

Aquesta modalitat de gos d'assistència és bastant nova, buscant com a meta:

- Millora de la qualitat de vida i la integració social
- Millora dels patrons del son a l'hora de dormir
- Augment de la comunicació cap al seu entorn
- Reducció de conductes estereotipades o repetitives
- Evitar les fugues al carrer

Fins aquí és on s'ha pogut observar tota la part teòrica i el marc conceptual d'aquesta recerca. Per tal d'assolir els altres objectius, és necessari fer el seguiment de l'estudi de cas, part pràctica que es mostrarà a continuació. Amb la part teòrica s'han pogut assolir alguns dels objectius específics que estaven establerts des d'un principi, com conèixer les característiques més rellevants de l'Autisme o aprofundir en les tasques i metodologies que es marquen les Teràpies Assistides amb Cans. A part d'aquests, també s'ha pogut fer una petita introducció al Sistema Pictogràfic de Comunicació, ja que serà un element molt important que es trobarà en l'estudi de cas.

Així doncs, a continuació, i per tal d'assolir els objectius generals marcats, es podrà observar tot el procés pràctic que s'ha dut a terme en aquesta recerca. Començant per la concreció i explicació de cada una de les eines de recollida de dades utilitzades, una graella descriptiva per a cada una de les sessions de teràpia, i finalment, un anàlisi de resultats de tot el procés dut a terme, tot reflexionant en si s'han complert els objectius marcats en un principi o no.

5. BLOC II. PART PRÀCTICA, ESTUDI DE CAS

Tal com s'ha pogut observar en un principi, un dels objectius generals i més importants era realitzar un estudi de cas d'un infant amb Trastorn de l'Espectre Autista durant el seu procés d'aprenentatge del Sistema Pictogràfic de Comunicació (SPC). Tot això, amb la presència del gos de teràpia (en aquest cas, el seu gos d'assistència, en Còmic) per observar si aquest aporta beneficis al nen en relació a la seva qualitat de vida. Per tant, el segon bloc de la recerca que es troba a continuació va centrada a tota la part pràctica i procés sobre l'estudi de cas. Com es podrà comprovar a continuació, en aquest procés hi ha implicades més persones, com per exemple els professionals del centre on es fan les teràpies o els propis pares de l'infant. Han estat necessàries les seves aportacions, ja que gràcies a ells i a la informació que han aportat, la recerca i els seus resultats seran molt més contrastats i complets. A partir d'aquesta part pràctica i de l'estudi de cas, es podrà respondre a la pregunta de recerca¹⁹ tot relacionant-ho amb el marc teòric conceptual.

5.1 CONTEXTUALITZACIÓ

Per tal de contextualitzar bé la recerca, és necessari fer una petita introducció de CTAC Girona²⁰, ja que és el centre on en Gerard (infant el qual es fa l'estudi de cas) ha fet el seu procés amb el gos de teràpia, on li van proporcionar el gos d'assistència, i on està actualment portant a terme el seu aprenentatge del Sistema Pictogràfic de Comunicació.

L'entitat titular que gestiona aquest centre és "Associació Somriures CTAC". Es tracta d'una societat civil sense ànim de lucre que gestiona els diferents centres de teràpia CTAC que hi ha arreu de Espanya. CTAC Girona neix l'any 2010 amb la finalitat de treballar amb persones amb discapacitat a través de les teràpies assistides amb gossos. Aquesta teràpia consisteix en utilitzar els gossos, ja que tenen qualitats úniques i diferents a la dels humans, i que ofereixen una sèrie de beneficis en el desenvolupament global de la persona, amb intencions totalment terapèutiques o educatives, depenent de cada persona destinatària. Aquestes teràpies van destinades a persones que convisquin amb algun tipus de discapacitat psíquica o física i/o alguna dificultat social o educativa. Es tracta d'un centre amb dues línies de treball molt clares. Pels matins, els professionals de CTAC es traslladen a altres institucions a fer teràpies de manera externa. En canvi, per les tardes, el centre CTAC Girona obre les seves portes per a fer teràpies més individuals i privades. Aquí, són els pares que decideixen portar els seus fills per a

¹⁹ Aporten les teràpies assistides amb gossos beneficis als infants amb el Trastorn de l'Espectre Autista?

²⁰ Vegeu annex IV: Fullatò informatiu de CTAC.

fer teràpies individualitzades durant una hora a la setmana, pactant amb els professionals del centre una sèrie d'objectius juntament amb un pla de treball.

5.2 FASES DEL PROJECTE I TEMPORITZACIÓ

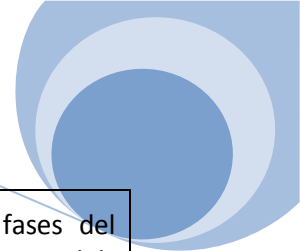
La realització d'aquesta recerca ha passat per un període amb varies fases. Principalment, està dividit en dues, la primera fa referència al que és tota la part teòrica i com s'ha construït aquest marc i la segona fase, és en relació a tot l'estudi de cas, és a dir, la part pràctica. A continuació, es presenta la temporització de com ha anat estructurat i com s'ha organitzat tot el procés de la recerca:

- **Primera fase, marc teòric:**

<p>Desembre 2012 a febrer 2013</p>	<p>Durant aquesta franja i en relació a la realització del marc teòric, s'ha portat a terme un anàlisi de documents bibliogràfics relacionats amb l'Autisme. També s'ha fet un anàlisi de l'informe pedagògic de l' infant realitzat pels professionals del CEE on acudeix ell.</p> <p>Durant el mes de desembre, es va fer una planificació de com es farien les gravacions de les sessions amb l' infant i el gos de teràpia a CTAC Girona. Anàlisi del pla de treball individual de l' infant realitzat per CTAC Girona.</p>
<p>Març-abril 2013</p>	<p>Realització del marc teòric conceptual amb l'ajuda d'aportacions de varis experts que parlen en relació aquesta temàtica.</p>

- **Segona fase, part pràctica:**

<p>Novembre/desembre 2012</p>	<p>Es van buscar els contactes necessaris per a fer l'estudi de cas i les entrevistes. Per un costat, es va contactar amb els professionals del centre per explicar-los el procés.</p> <p>També es va contactar amb els pares de l' infant per explicar-los les intencions del treball i demanar permís per gravar les sessions. Aquí es va tenir en compte el principi de confidencialitat i es va demanar permís per gravar i posar noms reals, tant als pares de l' infant com al centre CTAC.</p>
<p>Finals gener a principis d'abril</p>	<p>Durant aquesta franja, específicament una hora cada dijous, es van portar a terme les sessions de teràpia. Aquí, es va fer observació no participant i descriptiva, gravant algunes franges d'aquestes sessions.</p> <p>Gener: es van realitzar dues entrevistes als pares de l' infant. Una amb preguntes tancades i l'altre oberta, per explicar la història de vida d'en Gerard.</p> <p>Febrer: es va realitzar l'entrevista a l'Albert Marquès, director de CTAC Girona.</p> <p>Març: entrevista oberta a l'Albert Marquès. Explicació del procés d'en Gerard per tenir el seu gos d'Assistència.</p> <p>Principis abril: entrevista a la psicòloga de CTAC Barcelona via correu. El contacte ha estat fet per l'Albert Marquès, director CTAC Girona.</p>

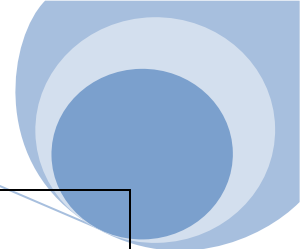
Abril 2013	Realització i redacció de tota la part pràctica. Aquí s'inclou les fases del projecte, l'anàlisi de resultats de les dades recollides (entrevistes, sessions dels dijous, històries de vida, etc.)
Maig 2013	Presentació del Treball Final de Grau escrit.
Juny 2013	Defensa del Treball Final de Grau davant tribunal.

5.3 INSTRUMENTS DE RECOLLIDA DE DADES UTILITZATS²¹

Amb el quadre que es presenta a continuació, es podrà observar una mica la concreció dels instruments de recollida de dades que s'han utilitzat per a la recerca. En ell, s'especificarà quin tipus d'eina s'ha utilitzat, de quina manera, qui són els destinataris, i quan s'han dut a terme:

	ENTREVISTA	OBSERVACIÓ – GRAVACIÓ	ANÀLISI DOC. I ALTRES RECURSOS BIBLIOGRÀFICS
QUÈ	Tipus: 3 tancades i 2 obertes (Història de vida) Nº: Total de cinc entrevistes Dades qualitatives Entrevistes en persona i presencials menys la E3 (correu electrònic)	Tipus: Directa, no participant. A partir de la informació es vol recollir informació sobre l'estudi de cas de l' infant autista en el seu procés d'aprenentatge del SPC.	Anàlisi de documents bibliogràfics, com per exemple, relacionat amb l'Autisme i estudis relacionats amb aquest. Anàlisi de l'informe pedagògic d'en Gerard fet pel Col·legi d'Educació Especial on va. Estudi i planificació de les sessions de teràpia. Gravacions vídeo-vocals.
QUI	E1: Pares de l' infant. Entrevista a Besalú E2: Albert (Director CTAC Girona). Entrevista a Girona E3: Patrícia (Psicòloga Autisme a CTAC Barcelona). E4: Mare de l' infant. Entrevista oberta E5: Albert, director de CTAC Girona. Entrevista oberta	A l' infant de 11 anys amb Autisme. Als moviments i accions que realitza el gos. Evolució de l'aprenentatge del SPC. Beneficis que li aporta a en Gerard el gos de teràpia.	Gravar alguns fragments de les sessions dels dijous per l'estudi de cas d'en Gerard, en Còmic i el tècnic.
COM	E1: preguntes relacionades amb coneixement sobre Autisme abans del fill, inconvenients, dubtes que van tenir, sorpreses, temors, com els ha canviat la vida amb les TAC, què pensa la gent del voltant, etc. E2: Al director del centre es fan preguntes en relació als objectius de les TAC, propòsits	Ser-hi present en totes i cada una de les sessions de teràpia juntament amb el terapeuta, l' infant i el gos de teràpia. Les observacions es faran al centre CTAC Girona. La descripció de les observacions serà utilitzada per recollir informació de cada sessió, analitzar els elements importants observats i, a partir d'aquí, tenir un seguiment més	Anàlisi de documents bibliogràfics a partir de cercadors web i tècniques de recollida de dades. Anàlisi del pla de treball individual amb l'ajuda del director de CTAC Girona i els pares de l'infant. Per realitzar les teràpies, amb ajuda dels professionals de CTAC Girona.

²¹ Vegeu annex V: plantilla entrevistes i graelles observacions utilitzades.

	<p>en relació a l'Autisme, principis de l' infant en el seu procés, com veu ell la societat en general en relació a les TAC, etc.</p> <p>E3: l'entrevista a la Patrícia serà exclusivament per recollir informació més rellevant sobre l'Autisme i les TAC. Al ser experta en aquests infants, i alhora, treballant amb gossos, es podrà obtenir molta més informació.</p> <p>E4: Mare de l'infant. Història de vida d'en Gerard.</p> <p>E5: Albert, director de CTAC Girona. Història i procés de com en Gerard va tenir el seu gos d'assistència.</p>	<p>exhaustiu del procés de l'infant i gos.</p> <p>Aquesta descripció està exposada en graelles. Una graella per sessió.</p>	
QUAN	<ul style="list-style-type: none"> - E1: Gener 2013 - E2: Febrer 2013 - E3: Abril 2013 - E4: Gener 2013 - E5: Març 2013 	<ul style="list-style-type: none"> - Des del gener fins l'abril (incloent el període de pràctiques). - Els dijous de 18 a 19h. 	<ul style="list-style-type: none"> - Anàlisi documents: franja desembre – Abril - Anàlisi de l'informe pedagògic: febrer - Estudi i realització teràpies: gener, febrer, març, principis abril.

5.4 DESCRIPCIÓ DE LES DIFERENTS EINES DE RECOLLIDA DE DADES

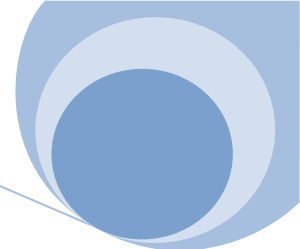
Tal i com es mostra al principi, un dels objectius generals d'aquesta recerca és realitzar un estudi de cas. S'ha utilitzat aquest mètode totalment qualitatiu, ja que és el que pot aportar dades rellevants al tipus de recerca que es vol realitzar en relació als objectius i perquè els instruments de recollida de dades utilitzats són totalment de caire qualitatiu.

A continuació, s'expliquen els diferents instruments de recollida de dades i informacions rellevants que s'han utilitzat. No obstant, com es podrà observar, la eina més principal utilitzada és la de observació descriptiva, ja que, de cada sessió, s'ha gravat i s'ha fet una graella on es mostra més endavant.

ENTREVISTA²²

Una de les eines que s'ha dut a terme per a la recollida de dades és l'entrevista. Aquesta ha estat realitzada a diferents persones degut a la necessitat de la recerca. És a dir, s'han fet un total de cinc entrevistes, dos al director del centre, dos als pares d'en Gerard, i la última a una psicòloga que treballa a

²² Vegeu annex VI: transcripcions entrevistes tancades (E1, E2, E3).

CTAC Barcelona, ja que aquesta és experta en infants amb Autisme.

Quatre de les entrevistes han estat en persona, ja que hi ha hagut la oportunitat i la ocasió de poder-ho fer així. En canvi, l'entrevista a la psicòloga es fa via correu degut a la dificultat de la distància a Barcelona i a la feina d'ella. El contacte i negociació d'aquesta entrevista ha estat a partir del director de CTAC Girona, ja que és ell el que l'ha enviat per correu.

**OBSERVACIÓ
GRAVACIONS**

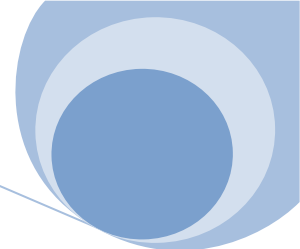
I La observació descriptiva, juntament amb les gravacions es pot dir que són les eines per excel·lència que s'utilitzen en aquesta recerca. Cada dijous, de 18 a 19h, s'han portat a terme les sessions, amb en Gerard i en Còmic (gos), d'aprenentatge del SPC al centre CTAC Girona.

En aquestes sessions només hi assisteix l'infant, el terapeuta, el gos i jo. És observació no participant, de manera que només hi assistiré com espectadora. Per tant, a partir d'aquestes observacions, s'han fet graelles on s'explica com ha anat cada sessió, i d'aquí, s'han tret les informacions per a l'anàlisi de resultats, ja que és la font d'informació més rellevant.

A part de la observació descriptiva, les sessions dels dijous es gravaran amb una càmera, de tal manera que així queden registrades per a qualsevol dubte. Es té en tot moment autorització tant dels pares del nen com per part del centre, tenint en compte la màxima confidencialitat.

**ANÀLISI
DOCUMENTS
ALTRES RECURSOS
BIBLIOGRÀFICS**

I Per portar a terme la recerca més a fons i amb informacions més rellevants, s'ha fet un recull de documents varis sobre el món de l'Autisme i les teràpies amb gossos. Entre ells, hi ha diferents llibres d'investigacions, de psicòlegs, estudis sobre teràpies amb animals, documents d'investigació, etc. D'aquesta manera, la recerca serà molt més profunda i coherent amb el tema d'investigació. També, a partir de les graelles de les diferents sessions de teràpia amb l'infant i les gravacions d'aquestes, es farà un anàlisi de dades i resultats, on, a partir d'aquests, es podrà obtenir els resultats i contestar a la pregunta de recerca.

5.5 EXPLICACIÓ I METODOLOGIA DE COM S'HA DUT A TERME L'ESTUDI DE CAS

En aquest apartat s'explicarà una mica la metodologia de les sessions dintre l'estudi de cas de l'infant. Aquest s'ha dut a terme al centre CTAC Girona (Centre de Teràpies Assistides amb Cans).

Durant la tarda, a CTAC Girona, hi van nens a fer teràpies de manera privada i totalment individual, i aquí és on s'ha dut a terme l'estudi de cas d'aquesta recerca, on el protagonista és un infant d'11 anys, en Gerard. Per a fer un recordatori, cal dir que és un infant amb Trastorn de l'Espectre Autista, amb TDAH i sordesa bilateral (però porta un implant coclear²³), i una hora a la setmana, va al centre a fer teràpia amb el seu gos d'assistència, en Còmic.

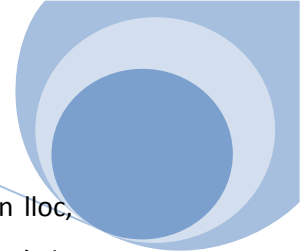
L'experiència com estudi de cas es va iniciar el 17 de gener, un dijous a les sis de la tarda. És quan els pares d'en Gerard el porten a fer teràpia. No obstant, el procés amb en Gerard per l'aprenentatge de l' SPC sense intervenir jo, es va començar a portar a terme a finals de setembre del 2012. Aquesta recerca en concret es va començar a anar a finals de gener, ja que al setembre encara no es tenia clar en què consistiria l'estudi de cas del Treball Final de Grau.

Els objectius proposats per a les sessions que es van començar al setembre, van ser per un motiu/objectiu molt clar i general, és a dir, que en Gerard aprengués a comunicar-se amb l' SPC, amb uns pictogrames molt concrets²⁴. Un cop el tingui ben treballat, se'ls hi entregarà aquest als pares d'en Gerard. El que es vol aconseguir amb això és que, un cop se'ls hi doni l' SPC als pares de l' infant, aquest anirà enganxat al peto del seu gos d'Assistència, (tal com es mostra a la fotografia) i quan es trobin al carrer i en Gerard vulgui fer alguna acció en concret, que sàpiga agafar l' SPC i comunicar-ho als seus pares. Com a objectius més concrets, es pot trobar, en primer lloc, desenvolupar les habilitats socials a partir de l'aprenentatge d'aquest nou sistema de comunicació per a ell, així, podrà

²³ L'implant coclear és un producte sanitari implantable actiu que consisteix en un transductor que transforma els senyals acústics en senyals elèctrics que estimulen el nervi auditiu. És a dir, en Gerard, gràcies a aquest aparell, hi sent molt bé i això fa que millori considerablement la seva qualitat de vida.

²⁴ Vegeu annex VII: pla de treball individual d'en Gerard realitzat per CTAC Girona.

augmentar les relacions socials amb el seu entorn a través d'aquest sistema. En segon lloc, estimular la concentració a l'hora de relacionar el pictograma escollit amb l'acció que haurà de fer seguidament. És a dir, que arribi a entendre i a relacionar el dibuix del SPC amb la pràctica. Però també s'observa, en tercer lloc, afavorir i motivar l'àrea comunicativa d'en Gerard a partir del contacte visual amb el gos, estimular el contacte físic, augmentar la interacció gestual amb el gos a partir de les accions de l'SPC, etc.

Per tant, després d'observar les aportacions de diferents autors²⁵, i en relació a les característiques d'en Gerard, les categories o ítems que s'hauran d'observar dintre les sessions per després analitzar-les, són els següents²⁶:

- Observar si l' infant manté contacte visual amb el gos i amb el terapeuta.
- Mantenir habilitats de comunicació no verbal (en aquest cas, aprenentatge de l' SPC).
- Respecte de les normes socials (en aquest cas, amb el gos i cap a ell)
- Millorar el nivell de concentració.
- Reducció conductes estereotipades.
- Mantenir el vincle i l'atenció cap al gos.

Les sessions es realitzaran els dijous per la tarda durant una hora. Durant tot aquest temps es farà la teràpia amb l' infant. Aquesta estona s'està exclusivament per ell, donant l'atenció necessària per a fer un bon treball. Les sessions són dutes a terme a una de les sales de teràpia del centre, mentre que, normalment i si la sessió progressa bé, a vegades es treballa al carrer.

Com a participants a les sessions, hi ha en Gerard, el terapeuta que orienta tota la sessió, en Còmic, que és el gos d'Assistència d'en Gerard, i jo, com a observadora. Durant aquestes sessions i amb els participants esmentats, es duen a terme totes les sessions des del 17 de gener fins a principis d'abril, degut al temps disponible per a la realització de la recerca.

El desenvolupament d'una sessió consisteix, inicialment, en preparar la sala amb el material necessari, és a dir, un SPC, un raspall, una pilota, menjar pel gos, aros de colors, encaixables, etc. Després, s'espera a que arribi l' infant amb els seus pares al centre. Un cop aquí, el

²⁵ Veure apartat 4.2.7 Objectius i beneficis que es marquen les TAC en persones amb Autisme.

²⁶ Els ítems estan subratllats en diferents colors ja que, a l'annex 10, estan subratllats d'igual manera amb els mateixos colors per realitzar l'anàlisi de categories.

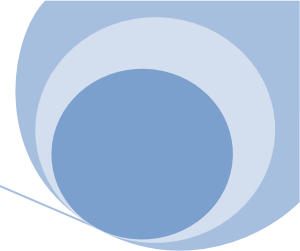
terapeuta es queda amb l' infant i entren a la sala preparada mentre els pares marxen. És en aquest moment quan comença la sessió. Durant les primeres estones aquesta es fa dins el centre, a la sala de teràpia, i si la cosa va bé, es surt durant la segona part al carrer per treballar el mateix, ja que serà allà on el nen haurà de treballar més concentrat i on utilitzarà l' SPC amb els seus pares en un futur. El motiu pel qual es porta a terme primer al centre és perquè així l' infant agafa el rol de treball, amb algun joc entre mig, i després, es surt al carrer, perquè també li agrada a ell i és on realment importa treballar-ho. No obstant, si la sessió no va del tot bé, ja sigui perquè el nen té mal dia o perquè no es concentra, la sessió pot durar tota la hora a la sala.

Referent a l'avaluació de les sessions, s'ha optat per dos procediments o formes. El primer consisteix en una avaluació continuada a partir d'informació extreta amb observació a les sessions. És a dir, a partir de cada sessió, s'ha fet unes graelles on hi ha els objectius marcats a cada una d'elles, el dia i hora, com ha anat la sessió explicada detalladament, i aspectes a comentar o avaluar, on s'hi troben petites reflexions. A part d'aquestes i com a segon mètode, és que s'han portat a terme gravacions o fotografies de cada una de les sessions, cosa que ha fet proporcionar dades més qualitatives i que dona molta més fiabilitat a la recerca.

5.6 CONSIDERACIONS ÈTIQUES A L'HORA DE REALITZAR LA PART PRÀCTICA

Per a la realització de la recerca, i com a moltes altres, s'han hagut de seguir uns principis ètics, i en aquest cas, encara amb més confidencialitat, ja que l'estudi de cas és d'un menor. Així doncs, s'han seguit els següents criteris:

- Seguint el principi de confidencialitat, en un principi, quan es van fer els contactes, ja es va demanar als pares de l' infant i al centre si es podrien gravar alguns fragments de les sessions dels dijous. Tanmateix es va fer així amb el tema de les fotografies.
- En el moment de fer les entrevistes, es va demanar tant als professionals com als pares si se'ls podia gravar amb gravadora de veu.
- També es va tenir en compte el permís a l'hora de demanar i posar els informes fets pel CEE i pel CSMIJ als pares d'en Gerard.
- A part de les fotos, gravacions i informes, també s'ha acordat el permís per posar el nom real de l' infant i el nom del centre on s'ha realitzat el treball.
- S'ha acordat amb els pares entregar una còpia d'aquest Treball Final de Grau.

6. BLOC III. ANÀLISI DE RESULTATS²⁷

Amb aquest últim bloc de la recerca, es vol contestar als objectius principals generals que es plantejaven en un principi, que és el de realitzar un estudi de cas d'en Gerard, i a partir d'aquest, analitzar quins beneficis li pot aportar el gos com a eina terapèutica des de la vesant del Trastorn de l'Espectre Autista (veure apartat 3, objectius generals). A partir de l'estudi de cas, s'ha pogut fer el registre de les sessions de cada dijous, juntament amb les gravacions i les fotografies. No obstant, ha estat necessari realitzar una triangulació per analitzar les dades i així, poder treure'n unes conclusions determinades. És a dir, a partir dels ítems que ens hem marcat anteriorment amb colors diversos, s'ha analitzat cada un d'aquests en totes les sessions registrades, formant un quadre de categorització i anàlisi. Així doncs, a partir d'aquest quadre de categories, s'han pogut extreure una sèrie de beneficis els quals s'han analitzat posteriorment arribant a unes conclusions concretes.

A continuació es respondran els objectius generals. Per un costat, trobem tots els informes necessaris per a l'estudi de cas, juntament amb els registres de les sessions com annex i les gravacions, i seguidament, per analitzar aquests, es podran veure totes les taules de categorització i l'anàlisi d'aquests beneficis. Es farà l'anàlisi en relació als objectius plantejats en un principi.

6.1 EN RELACIÓ A L'OBJECTIU 1.

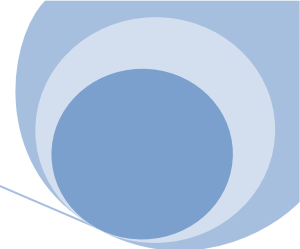
O.G 1.- Dur a terme un estudi de cas d'un infant que pateix TEA amb l'objectiu de aquest aprengui a utilitzar el Sistema Pictogràfic de Comunicació (SPC) a partir de teràpies assistides amb gossos

6.1.1 Informe de l'estudi de cas.

L'estudi de cas que s'ha dut a terme va destinat a un infant amb diagnòstic de Trastorn per Dèficit d'Atenció i Hiperactivitat (TDAH), sordesa bilateral i Trastorn de l'Espectre Autista²⁸. Actualment, fa aproximadament dos anys que assisteix al centre CTAC Girona per fer diferents activitats terapèutiques. Es tracta d'un estudi de cas del nen en el marc de l'aprenentatge de l'SPC. El que es trobarà en els següents apartats va en relació al coneixement de l'infant. És a dir, a partir dels següents punts, es tindrà una visió molt més àmplia d'en Gerard, ja que s'expliquen diferents punts de vista des de l'àmbit familiar i des del professional (CTAC i CEE).

²⁷ Vegeu annex X: Fotografies i gravacions de cada una de les sessions observades.

²⁸ Extret de l'informe realitzat pel CSMIJ Gironès. Institut d'Assistència Sanitària.

6.1.1.1 El cas d'en Gerard.

El següent relat és la història de vida d'en Gerard explicada per la seva mare (E4)²⁹, realitzada mitjançant una entrevista totalment oberta. En ella s'hi pot trobar com ha estat el seu procés en relació al tipus de discapacitat que té, i com li van detectar els seus pares a mida que anava creixent. També es podran observar diferents aportacions que els hi feien des de l'escola i altres professionals de diferents àmbits.

Ens trobem uns anys enrere, en concret uns 11 anys, un 21 de març de l'any 2002. L'embaràs va anar tot molt bé fins el dia del part, on la mare va patir una mica mentre estaven a l'hospital.

Si, si. L'embaràs em va anar molt bé, però el dia del part vaig patir una mica. No sé si el nen ho va patir, però em van dir que no. Vaig preguntar-ho als metges. A més, en Gerard quan va néixer no va plorar ni res, i això em va fer preocupar una mica perquè no sabia de què podia venir. Em van dir que estava tot bé i que no havia passat res.

En Gerard al part no va plorar i mai s'ha sabut el perquè, sempre ha estat una incògnita. Però van seguir endavant de manera molt correcta.

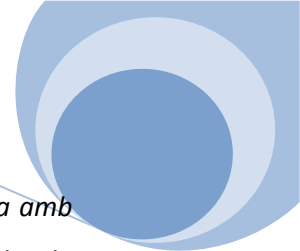

Fins que el nen va arribar als quatre mesos de vida. Aquí va ser on els pares i la resta de família se'n van adonar que el nen no reaccionava als estímuls externs, com poden ser els sorolls, els moviments, etc. i a part, els ulls se li quedaven en blanc. Però, a la vegada, era un infant molt tranquil.

Als quatre mesos no reaccionava, i vam anar al metge. Era un nen molt tranquil, no plorava. Fins i tot l'havia de despertar jo per donar-li el menjar perquè dormia a totes hores. Però hi va haver un moment als quatre mesos que el vam portar al metge perquè ja vam veure que alguna cosa no anava bé.

El metge els va dir que en Gerard era sord, que tenia sordesa profunda bilateral. Això va ser a la Vall d' Hebrón, on els van parlar del que era l' implant coclear. Els van explicar què era, tota la informació que necessitaven, però per portar-ho a terme havien d'anar a l'hospital Sant Joan de Déu, ja que allà és on implanten aquests aparells als infants amb problemes de sordesa.

²⁹ Els fragments en cursiva són explicats per la seva manera, de manera literal. És igual en les altres entrevistes.

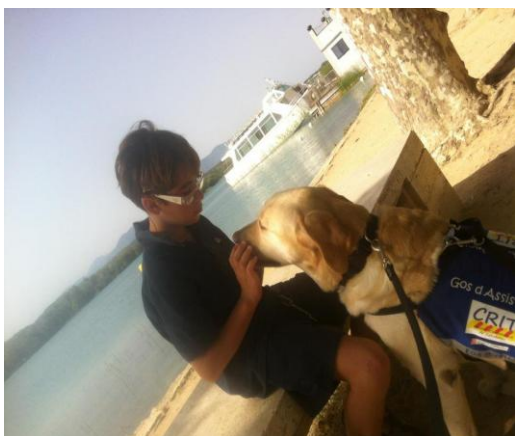
Abans de posar-li l'implant va haver d'estar un any amb audiòfon per veure si hi sentia amb això, però no hi sentia res perquè és profund, i no vam aconseguir res. El que vam fer i decidir és posar-li ja l'implant coclear que és el que porta ara.

Després va venir el moment de portar-lo a la guarderia. En Gerard va anar a una guarderia ordinària, on allà, es va necessitar l'ajuda d'una llevadora pel tema de la sordesa, ja que només es pensaven que tenia això i per tant, podia seguir el nivell dels altres nens sense gaires dificultats amb l'ajuda d'aquest suport. A la guarderia va anar dels dos anys als tres.

Nosaltres pensàvem que amb l'implant ell podria tirar endavant, ja que amb aquest aparell hi sent molt bé. Jo conec molts nens implantats amb això i que van bé, en teoria havia de parlar amb aquest aparell, perquè hi sent molt bé.

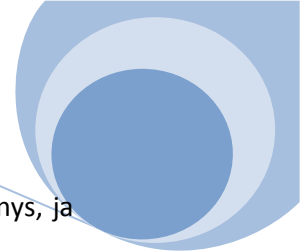
I llavors va venir l'escola, inicis a p3. Allà es van començar a notar els canvis més forts. En Gerard no feia res del que feien els altres nens, al contrari, es balancejava, feia moviments repetits, no parlava, no agafava un llapis, etc. Allà van informar als pares que el nen hauria de repetir, perquè no seguia els nivells bàsics. Alhora, en Gerard anava al CDIAP de Palamós, on allà, els van parlar de la possibilitat de portar-lo a un col·legi d'Educació Especial.

Igualment, els pares ja van veure a la guarderia que el seu fill tenia algun problema més a part de la sordesa, degut als moviments repetitius i la manera de fer les coses. Per tant, allà van decidir portar-lo al CEE Font de l'Abella a Girona. Es tracta d'un col·legi on hi ha tot tipus d'infants amb diferents discapacitats, atenent alhora a tots els col·lectius. Els nens estan separats per tipus de discapacitat que tenen. Al anar al CEE ja va deixar d'anar al CDIAP, ja que al col·legi tenen tot tipus de professionals.

Hi va començar als tres anys i mig i fins als sis anys i mig que els professors i metges li van detectar que tenia TDAH i Autisme. El TDAH li van detectar als cinc anys aproximadament, ja que era un nen molt nerviós i mogut. No obstant, l'Autisme el van començar a sospitar als sis anys. Allà va ser traslladat a la secció de l'escola on es troben els infants que pateixen Trastorns Autistes, anomenat ACÀCIES.

Als sis anys i mig ens van dir que el nen patia Autisme i que havia de passar a la secció d'autisme, que són els de ACÀSIAS a Font de l'Abella. Allà és el sector on estan tots els nens i nenes que tenen Autisme.

Van venir a fer-li un estudi i si, van diagnosticar-li Autisme. Però això va ser als vuit anys, ja que, un cop hi havia les sospites (als sis anys), es va posar al nen amb els altres infants autistes perquè fes l'adaptació i per veure realment amb proves si era el Trastorn de l'Espectre Autista el que patia. Hi havia dubtes, ja que els nens autistes normalment no es comuniquen amb ningú, però en Gerard sí, depèn amb qui, es comunica, és a dir, s'acosta a la gent, vol tocar-la, etc. Es pot pensar que el TDAH era un símptoma de l'Autisme, però no, està diagnosticat de TDAH i de Trastorn de l'Espectre Autista.

Això és el que els hi estranyava d'un nen autista, el fet que es volgués acostar a les persones, que les toqués, [...] en Gerard et mira, i els altres nens autistes no ho fan. Però després sí, van fer l'estudi i ja està diagnosticat, i a més amb un Autisme bastant profund.

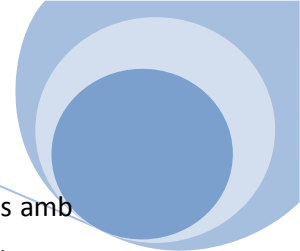
El fet que es vulgui acostar tant a la gent és per la sordesa, si no ho fos, segurament passaria molt més de tothom, però el contacte amb altre gent el busca. Al faltar-li el sentit de la oïda, desenvolupa moltíssim el del tacte. Toca molt a la gent, és la manera de comunicar-se i en treu molt.

En Gerard ara té onze anys. I amb els anys l'únic que ha empitjorat és el tema dels nervis i la força. Com més gran, més demostra la seva hiperactivitat i per tant, més força té i menys la pot controlar. Simplement té més força i al no saber-la controlar, pot arribar a ser problemàtic.

Amb tot això, però, en Gerard ha anat fent activitats externes del col·legi. Per exemple, des de que tenia quatre anys que va a Equinoteràpia amb els cavalls, és a dir, fa uns sis anys. En aquell moment només sabien el tema de la sordesa, però els pares ja sospitaven que podia haver-hi Autisme, per això van decidir portar-lo a fer teràpia amb cavalls. Ells ja veien que hi havia alguna cosa més a part de la sordesa.

Amb quatre anys sabíem el tema de la sordesa, però és que encara que no tinguéssim els resultats de l'Autisme, nosaltres ja ho sabíem que el nostre fill era autista, i els professors també ens ho deien. No era un diagnòstic segur, perquè ens el van donar quan ja era més gran, però nosaltres ja ens imaginàvem que el nostre fill tenia alguna cosa més. La gent pensava i ens deia que era un retard, però nosaltres veiem que era alguna cosa més.

A part de l'Equinoteràpia, als vuit anys més o menys va començar a realitzar les teràpies amb gossos. Tot va començar quan l'Associació CTAC es desplaçava fins a Font de l'Abella per realitzar teràpies a alguns dels seus alumnes que més necessitats tenien, i en Gerard era un d'ells. Fins el dia que l'Albert, el director de CTAC Girona, va voler contactar amb els pares d'en Gerard per explicar-los que aquest nen podria ser un bon cas per a fer teràpies més privades i en un futur poder optar a tenir un gos d'assistència per a ell. Els pares no s'ho van pensar i van acceptar immediatament.

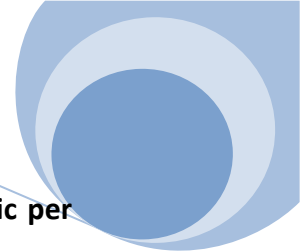
I així és fins ara, en Gerard fa dos anys que realitza teràpies amb Associació CTAC, concretament al centre CTAC Girona. Durant el primer any van ser teràpies més privades al centre CTAC per veure si realment podria ser un bon cas per entregar un gos d'assistència. I així va ser, després d'un any de fer un procés lent i amb molta feina, en Gerard ja té a casa amb ell a en Còmic, un llaurador. I ja porten un any i alguns mesos junts.

La veritat és que el gos ens ha canviat molt la vida, tant a en Gerard com a nosaltres també. Sobretot hem guanyat en tranquil·litat al carrer. Abans era una tensió constant d'anar agafats al nen perquè ens feia moltes fugues, i ara, puc anar caminant amb el gos i el nen sense mirarlo quasi, ja que va lligat al gos i no intenta marxar. És un canvi molt gran, hem guanyat molt, tant nosaltres com el nostre fill. Ell està més tranquil en general, però sobretot al carrer, i a més, ell ha guanyat un amic.

6.1.1.2 Informe pedagògic realitzat pel Centre d'Educació Especial.

Per tal de tenir informacions més rellevants i des d'altres perspectives professionals, s'ha tingut accés als informes pedagògics des de l'escola on assisteix en Gerard. En aquests informes, fets per psicòlegs i psiquiatres, es poden observar totes les capacitats que té en Gerard en relació al seu procés escolar. En aquest, es pot contemplar l'actual currículum amb l'objectiu de que l'educació ha de ser el màxim desenvolupament de les competències bàsiques perquè en Gerard pugui tenir les eines necessàries per donar resposta i entendre el món en el que viu i saber actuar i fer front a les necessitats de la seva vida³⁰.

³⁰ Vegeu annex VIII: Informe pedagògic realitzat per psicòlegs i psiquiatres del CEE Font de l'Abella (Girona).

6.1.1.3 Com ha arribat en Gerard fins aquí? Procés terapèutic per tenir en Còmic, el seu gos d'Assistència³¹.

A continuació, es presenta el procés que ha fet en Gerard per aconseguir el seu gos d'assistència. Així doncs, es podrà observar tot el procés que ha fet en Gerard quan va començar a CTAC Girona i com ha estat la entrega d'en Còmic, el seu gos d'assistència. Aquest apartat s'ha pensat que era necessari per intentar conèixer una mica més el procés d'aquest infant explicat per professionals que es dediquen al món de les teràpies assistides amb gossos, per tant, aquesta està explicada per l'Albert Marquès (E5), el director de CTAC Girona, i també per tenir un coneixement previ abans d'arribar a l'aprenentatge del SPC d'en Gerard.

Tot va començar quan en Gerard tenia 8 anys, al seu col·legi, a Font de l'Abella (Girona). El centre CTAC Girona anava allà dos dies a la setmana a fer teràpia amb els gossos, i un dia a la setmana feien teràpia amb en Gerard. Allà va ser on l'infant va tenir el seu primer contacte amb els gossos de teràpia.

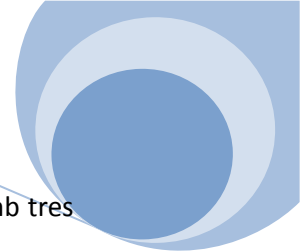
En Gerard és un nen molt mogut i molt nerviós, degut al TDAH, però les professores van observar que quan venien els gossos a fer les activitats, el nen es relaxava molt.

En Gerard el vam conèixer quan tenia vuit anys a Font de l'Abella fent teràpia i les professores em van dir que quan estava amb el gos doncs, estava molt més tranquil, i vam començar fent algun passeig, que no es deixava anar de la corretja, anàvem als gronxadors, que és una de les coses que més li agrada, [...].

Estava més concentrat quan venia el gos i les professores es van posar en contacte amb els pares per explica'ls-hi el cas. Llavors, aquests es van posar en contacte amb els professionals del centre CTAC per veure el què, i va ser quan aquests els van explicar que el seu fill podia ser un bon cas per optar a tenir un gos d'assistència per Autisme. Com que això va ser a finals quasi bé de curs, van deixar passar l'estiu i al mes de setembre de l'any 2010 es van començar a portar a terme les sessions de teràpia al centre CTAC Girona. Aquestes ja es van començar a dur a terme amb l'objectiu de preparar a l'infant per a tenir el seu futur gos d'assistència per Autisme.

No, no. Vam començar directament amb objectiu de gos d'assistència. Vam començar amb objectiu de teràpia, perquè al "cole" fèiem teràpia i després fèiem gos d'assistència única i exclusivament, però al "cole" seguíem fent teràpia.

³¹ Vegeu annex IX: transcripció entrevista oberta amb Albert Marquès.

Segons el director de CTAC Girona, amb la seva experiència viscuda com a terapeuta, amb tres o quatre mesos de treball i durant un cop a la setmana, es solen aconseguir resultats positius i visibles en el sentit de disminució dels moviments estereotipats i reducció de fugues al carrer sobretot, però amb en Gerard va ser un procés més complicat i llarg.

Normalment amb tres mesos de treball un cop a la setmana, quatre mesos, se sol aconseguir resultats, amb en Gerard van ser dos cops la setmana durant sis mesos perquè hi havia molta feina, perquè era agressiu amb el gos, hi havia les fugues al carrer, feia molts estereotipes, costava molt que es quedés assegut als llocs, (...) però bueno, vam començar amb resultats increïbles, que és el que sol passar sempre i després solen baixar, i això és el que va costar acostumar-lo.

Però com que són una família que fan moltes coses i que es volien assegurar que tot sortís molt bé doncs perquè són molt "trampats", vam poder fer moltes hores i vam començar a treballar a llocs més difícils com per exemple a l'Espai Gironès, que és un lloc on van molt i és un lloc on el nen està molt tranquil perquè al final sempre es va a menjar al Mc Donal's. Llavors la nostra missió va ser no passar pel Mc Donal's, és a dir, passar per davant del Mc Donal's sense parar-hi, i aquí vam tenir un rebot pel terra, enmig del l'espai gironès, picant a tothom, picant al gos,[...].

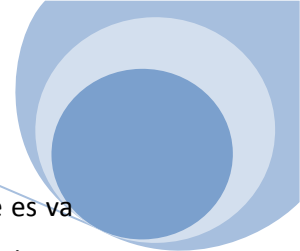
El que es va fer llavors va ser estimular aquestes sessions, que van ser unes cinc aproximadament fins que es va poder passar pel restaurant sense que el nen tingués conductes d'aquest tipus.

[...] i llavors vam fer moltes sessions seguides, cinc sessions ben bones a l'Espai Gironès fins que vam passar per davant del Mc Donal's, vam aconseguir acostar-nos.

Seguidament, com que era un restaurant que el nen estava tranquil i li agradava, un cop aconseguit el passar per davant sense que el nen tingués reaccions inesperades, es va seguir treballant, però aquest cop, al McDonald's asseguts a una taula.

A partir d'aquí, ja es va començar a sortir pels carrers de Girona i a treballar aquí, on després, es van cridar els pares perquè ells intervinguessin i ensenyar-los a portar el maneig del gos.

Després vam començar a sortir per Girona i a prendre cafè als bars, i després va venir la feina més difícil que ja va ser que, a partir d'aquí, vam fer venir als pares a portar el maneig del gos. I se'n sortien molt bé, se'n sortien molt bé. Després d'això, va ser quan va venir la part de treball d'adaptació del gos a la casa. Primer es va començar durant un dia a la setmana, després durant dos dies a la setmana, tres cops i així successivament fins que el gos va estar totalment adaptat a la seva nova llar.

Amb tot, el procés va tenir una durada de uns vuit mesos aproximadament (des de que es va posar en contacte el centre amb els pares de l' infant fins que se li va fer entrega del gos d'assistència). A partir d'aquí, en teoria, ja s'havia acabat el procés, ja que el nen tenia el seu gos d'assistència i els resultats havien estat molt bons, però els pares no van voler deixar de treballar amb el centre CTAC.

Llavors va ser quan es va decidir començar a treballar a partir del Sistema Pictogràfic de Comunicació, ja que es considera que és un bon sistema de treball per a que el nen es comuniqui amb el seu entorn. Des del centre CTAC Girona se'ls hi va comentar als pares.

A partir d'aquí, li vam plantejar als pares: "el nen ja té el seu gos d'assistència, vull dir, ja està". "no no, ostres, però és que treballa molt bé, tal tal" (referint-se al que deien els pares), i ells estaven molt interessats en l'SPC perquè en el col·legi no n'havia après cap amb vuit anys i en vuit anys també és injust començar ara el sistema pictogràfic de comunicació. Clar en tres anys no poden aprendre'l, però dels cinc fins als nou anys no n'havia après cap i vam començar a treballar.

Ara, en l'actualitat, ja porta uns set mesos treballant l' SPC amb CTAC Girona. Fins a la conclusió que ja sap un total de cinc – sis pictogrames aproximadament. No obstant, la dificultat no és aprendre el pictograma, sinó en que ell ho busqui, és a dir, que ell pensi: "em vull comunicar, i per fer-ho, haig d'agafar això, passar les pàgines i buscar el dibuix que vull". El positiu seria que, en algun moment en què el nen estigués nerviós i se li preguntés què li passa o què vol fer, ell, per iniciativa pròpia, agafés l' SPC i ho marqués.

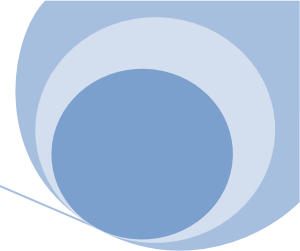
6.2 EN RELACIÓ A L'OBJECTIU 2.

O.G 2.- Analitzar els beneficis que pot aportar el gos, com a eina terapèutica, en un infant en concret amb el Trastorn de l'Espectre Autista (TEA)

Tal com s'ha dit abans, a partir del marc teòric s'han pogut extreure unes categories a analitzar a cada una de les sessions d'observació dels dijous. Un cop analitzades³², s'ha realitzat un quadre de categorització i anàlisi³³, en el qual s'hi poden trobar diferenciades cada una de les categories que s'han trobat en totes les sessions. No obstant, cal dir que les observacions més rellevants es poden comprovar a les gravacions fetes de cada una de les sessions. A continuació, d'acord amb les diferents categories plantejades (apartat 5.5) els resultats són:

³² Vegeu annex XI: Graelles de les sessions de teràpia amb en Gerard i anàlisi d'aquestes segons les categories.

³³ Vegeu annex XII: Quadre de categories de les sessions registrades.

- **Observar si l'infant manté contacte visual amb el gos i amb el terapeuta**

Si s'observa el quadre de categorització, es podrà veure que no hi ha gaires aportacions en relació a aquesta categoria, en total vuit. No obstant, el que sí es pot observar amb aquestes és que el nen té molt bon contacte visual amb el gos sobretot més que amb el terapeuta. En ocasions també amb aquest, però en aquest cas, el gos és el que fa d'element vinculatori entre l'infant i el terapeuta, i el fet que es miri tant al gos ja és un punt bastant important per a que el seu procés de l'aprenentatge de l'SPC sigui probablement satisfactori.

En relació amb aquest punt, s'ha de tenir en compte que una de les característiques més rellevants dels infants amb el Trastorn de l'Espectre Autista és la dificultat que tenen per mantenir un contacte ocular o visual amb el seu entorn, especialment amb les persones. Per tant, el fet que hi hagi aportacions a les sessions com per exemple "Manté molt bon contacte visual amb el gos, ja que el mira de manera constant (S7)", fa que aquest ítem sigui molt rellevant i positiu pel seu procés.

- **Mantenir les habilitats de comunicació no verbal**

Aquesta categoria té una relació molt directa amb el procés seguit. S'ha decidit analitzar aquest ítem, primer, perquè en Gerard és un infant que no parla, i per tant, necessita aprendre noves habilitats de comunicació no verbal. Ell ja es comunica a vegades amb gestos molt concrets, però de manera general, no es comunica, per això també s'ha decidit treballar des de la vessant del Sistema Pictogràfic de Comunicació. I per l'altre costat, també és important haver observat aquest punt ja que, de manera general, es pot dir que aquest va relacionat de manera directa amb l'objectiu de que en Gerard aprengui a utilitzar aquest nou sistema de comunicació per ell.

Així doncs, si s'observa el quadre de categories, es podrà observar que aquest ítem és un dels que té més aportacions de les diferents sessions, ja que ha estat diguéssim un dels més observats en relació a l'objectiu de l'SPC. Es poden veure comentaris de tot tipus com per exemple, "Hem sortit al carrer i en Gerard ha fet bé, el primer cop que hem parat, tots els pictogrames que el terapeuta li ha dit que fes (S2)" fins a "Però no s'ha concentrat gaire per fer de manera correcta els pictogrames (S3)". Això és degut a que és un procés llarg i costós i hi ha pujades i baixades en relació al seu aprenentatge d'aquest sistema de comunicació.

No obstant i de manera general, hi ha més aportacions positives, en el sentit d'aprenentatge favorable. I el que sí que es pot veure clarament és un avanç d'aportacions cap a positiu, és a dir, de la sessió 1 a la 11, cada cop es veuen més comentaris satisfactoris, com per exemple, "Per primer cop, el nen ha obert ell sol l'SPC, ha girat les pàgines, i ha anat directament a

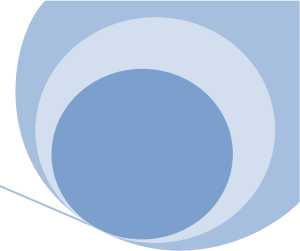

buscar l'acció a la primera. Després el terapeuta ho ha provat amb el "petó", i s'ha repetit. Ha agafat "petó" a la primera i girant sol les pàgines (S9)" o "El nen ha agafat ell sol l' SPC, l'ha obert, ha girat les pàgines corresponents i ha marcat el pictograma correcta a la primera, fent també l'acció posteriorment (S11)". O també com la última aportació, que demostra molt bé els resultats obtinguts: "Doncs la sorpresa ha estat que, després de marcar quatre o cinc cops els pictogrames, ha començat a fer-ho molt bé (S11)". Amb aquests comentaris el que es veu és una clara evolució positiva per part d'en Gerard en el marc del seu aprenentatge, i això es pot corroborar sobretot, en els registres de vídeo.

No obstant, cal tenir en compte que no hi ha hagut cap sessió on hagi fet tots els pictogrames correctament a la primera, ja que hi ha elements que poden influir en aquell moment. Per exemple, cal tenir molt en compte les distraccions típiques del Trastorn de l'Espectre Autista, ja que pot afectar a l'hora de l'aprenentatge, o també l'estat d'ànim que tingui en Gerard aquell dia, ja que, en alguna ocasió, ha arribat al centre una mica nerviós de l'escola i això ha fet que la sessió no anés tan bé com s'esperava.

- **Respecte de les normes socials (en aquest cas, cap al gos)**

Aquest punt és un dels que ha repercutit més durant el procés evolutiu d'en Gerard, i conseqüentment, en la observació de les sessions. Quan es va començar amb aquesta recerca, l'infant portava una evolució positiva en relació a l'aprenentatge, però en la primera sessió li va estirar una orella al gos. Com es pot veure en el quadre de categorització i a les gravacions, no només va ser en aquesta sessió, sinó que n'hi van haver moltes més on el gos va patir unes quantes estirades. Això va fer que hi hagués un retrocés en l'aprenentatge, ja que es perdia més temps en renyar-lo i fer-li entendre que allò estava malament que no pas en practicar els pictogrames del Sistema Pictogràfic de Comunicació. No obstant, ha estat un dels punts on s'ha obtingut millora però que ha costat molt ja que, com es pot observar en el quadre de categorització, en la sessió 7, posa "Un aspecte positiu és que ja no tira de les orelles d'en Còmic, ho ha intentat un cop però no ho ha fet, cada cop va millorant en aquest aspecte, ja que va ser un punt que el va fer tirar enrere en el procés(S7)". Així doncs, tal com es pot observar, ha estat un dels punts clau dintre l'evolució de l'infant, però també, amb molta dificultat. Un infant amb Autisme té molts problemes de conducta per entendre les normes socials i per comprendre possibles canvis en rutines específiques i es pot pensar que, el tema de les estirades d'orelles s'ho va agafar com a rutina ja que, durant un parell o tres de sessions, cada cop que realitzava el pictograma "acariciar", li tirava de les orelles. Per tant, la missió era trencar amb aquesta rutina mentre es portaven a terme les sessions, ja que aquest tema estava portant resultats negatius.

- **Millorar el nivell de concentració**

Tal com s'ha dit i observat al marc teòric, després de varies aportacions de diferents autors en relació a l'Autisme, està clar que una de les característiques més importants que es pateix des del Trastorn de l'Espectre Autista és la falta de concentració per fer una tasca concreta. Per aquest motiu, es va plantejar des d'un principi analitzar aquest com a ítem/categoria i tal com es pot observar al quadre de categories, se n'han pogut extreure moltes aportacions per analitzar.

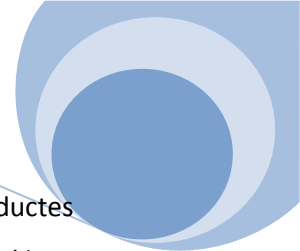
Recordant el quadre de categories, es pot veure una gran diversitat d'aportacions dintre aquest ítem, ja que ha fet molts alts i baixos, element característic de l'Autisme també. El que sí és veritat és que, el primer dia de sessió, el terapeuta el primer que va dir va ser "Pensa que si no hi ha el gos, directament en Gerard no es concentra". Per tant, aquest ja és un element important per reflexionar i tenir en compte.

No obstant, analitzant les diferents aportacions, en podem trobar una que es repeteix en algunes de les sessions, com pot ser: "Parell de jocs de concentració amb boles i peces per finalitzar la sessió. Aquí manté un nivell de concentració molt elevat (S1)" o "Quan realitza el joc de posar anelles a la cua del gos, té bon nivell de concentració (S6)". Això indica que, quan en Gerard fa encaixables, posa anelles a la cua del gos o activitats per l'estil, arriba a un nivell de concentració molt elevat i positiu, per tant, si que hi ha beneficis clars en aquest aspecte. Però també cal dir que, la tasca important seria que en Gerard es concentrés sobretot quan treballa al carrer, i amb l'anàlisi de les sessions es pot veure que on més es concentra és a la sala de teràpia, ja que no té distraccions externes.

Aquí també s'ha de tenir en compte un element important, i és que també poden haver-hi estímuls externs que influeixin a l'hora de concentrar-se. Igual que s'ha dit amb la categoria de "mantenir habilitats de comunicació no verbal", l'estat d'ànim del nen aquell dia pot influir en què el procés sigui més o menys favorable en relació a l'aprenentatge del SPC. Però també és cert que, de totes les categories analitzades, aquest és un dels beneficis que més aporta el gos de teràpia a en Gerard ja que, abans de realitzar teràpies, no era capaç de concentrar-se en quasi bé res.

- **Reducció de les conductes estereotipades**

Un dels beneficis més clars i observats és la reducció de moviments estereotipats. Aquí s'ha de tenir en compte un punt, i és que durant el procés que va fer en Gerard per aconseguir el gos d'assistència ja va fer que deixessin de mostrar-se moltes d'aquestes conductes repetitives.

Així doncs, en relació a les sessions, s'han mostrat en molt poques ocasions conductes d'aquest tipus. Cal dir que en aquest cas, aquesta categoria és molt més visible en els vídeos realitzats de les sessions i que, en les graelles d'observació, quan no es comenta res d'aquesta categoria és que no n'ha demostrat cap, per tant, és positiu en quant a benefici.

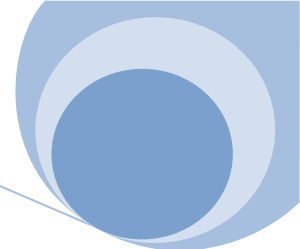
Els únics comentaris en relació a moviments estereotipats que es poden observar en el quadre de categorització, són "En relació als moviments estereotipats, durant un moment ha mogut el cap uns quants cops seguits (S6)", "En relació als moviments estereotipats, n'ha fet durant un moment amb el cap (S8)" i "Durant uns instants, ha fet moviments estereotipats quan estava assegut (S11)". Per tant, tenint en compte que una de les altres característiques dels infants amb el Trastorn de l'Espectre Autista són les conductes estereotipades i que dintre de les onze sessions, només es demostra en tres ocasions conductes d'aquest tipus, és un punt on el gos aporta més beneficis terapèutics a en Gerard.

- **Mantenir el vincle i l'atenció cap al gos**

Aquesta categoria podria enllaçar-se amb la mantenir el contacte visual amb el gos i el terapeuta. No obstant, s'ha separat per una raó. Quan es refereix a contacte visual, és simplement observar el gos, mantenir un vincle visual. Mentre que, quan es parla del vincle i atenció cap al gos, és més de concentrar-se en ell com element motivacional, el que fa que l'infant es centri i treballi de manera correcta amb l' SPC i en un futur, amb el seu entorn.

Un dels punts molt importants que té en Gerard com a característica i a valorar, és que només és capaç de concentrar-se al 100%, dintre les seves capacitats, quan està amb el gos. Arriba a un punt de vincle i concentració que no és capaç de fer, per exemple, quan està a l'escola.

Pel que fa, doncs, a les sessions registrades, en la categoria de "mantenir el vincle i l'atenció cap al gos", no hi ha gaires aportacions, ja que es veu sobretot quan el nen va pel carrer amb el gos (es pot observar a les gravacions). En canvi, a les estones de treball, si que es mostra sobretot un gran vincle quan el terapeuta li dóna a triar el pictograma que ell vol fer i quasi bé sempre tria "menjar per en Còmic" o "petó". Són les seves preferides i les que té més clares. A part, un dels elements que es veu molt a les gravacions de vídeo és que, quan a vegades no sap relacionar el pictograma que ha triat amb l'acció a fer, li fa un petó al gos. Es perd i és la primera reacció que sol tenir en aquests casos. Però com s'ha comentat abans, sobretot manté una gran atenció i un gran vincle quan caminen pel carrer, ja que van lligats per una corretja i en Gerard no té cap tipus de fuga, al contrari, va agafat sempre al gos.

7. CONCLUSIONS

A continuació es presenten les conclusions de la recerca, on alhora, es contesta a la pregunta clau d'aquesta, és a dir, si la teràpia amb gossos aporta beneficis a un infant amb el Trastorn de l'Espectre Autista. Aquest apartat s'ha fet relacionant-ho amb els objectius, de la mateixa manera que s'ha fet a l'apartat anterior, d'aquesta manera, queda més clar i contrastat. El primer apartat doncs, fa referència a tot el procés que s'ha seguit per realitzar l'estudi de cas, és a dir, quines dificultats he tingut, què m'ha semblat, limitacions, facilitats, etc. Seguidament, s'exposen les conclusions extretes del segon objectiu, és a dir, d'analitzar els beneficis que pot aportar la teràpia amb gossos a en Gerard. Aquí es podran trobar les relacions que es fan amb diversos autors que s'han esmentat al marc teòric i fent esment a aportacions d'algunes entrevistes realitzades.

7.1 EN RELACIÓ A L'OBJECTIU 1.

O.G 1.- Dur a terme un estudi de cas d'un infant que pateix TEA amb l'objectiu de aquest aprengui a utilitzar el Sistema Pictogràfic de Comunicació (SPC) a partir de teràpies assistides amb gossos.

Assolir aquest primer objectiu ha estat un procés llarg, amb moltes fases i on dintre, hi han aparegut facilitats i limitacions de tot tipus. En relació a les facilitats, es pot dir que han estat moltes. Per un costat, en el moment que s'havien de fer les sessions d'observació, no es va tenir cap impediment per assistir-hi els cops que fos necessari, mentre que alhora, es podia gravar tota la sessió i fer fotografies també. Aquest fet va donar molta confiança per anar obrint portes per la recerca. No obstant, aquí ha estat molt necessària l'ajuda tant dels pares d'en Gerard com per part dels professionals del centre CTAC Girona. Per un costat, els pares han ajudat en tot el que se'ls ha demanat, obrint totes les vies possibles perquè la recerca fos d'allò més completa. Aquí, s'ha d'incloure tota la documentació que ha pogut facilitar el centre CTAC per poder elaborar tots els informes per l'estudi, incloent els pedagògics fets per l'escola on va el nen i l'informe psiquiàtric del CSMIJ. Aquestes informacions han estat molt rellevants a l'hora d'aprofundir més sobre els coneixements i les característiques en relació al trastorn que té en Gerard.

En relació a les limitacions, no han estat moltes, però les poques que hi havia eren importants. Per un costat, algun dia l'infant no ha pogut venir a teràpia, i això feia que hi hagués un "tall" en el procés d'observació, ja que això, potser feia que en Gerard fes baixada en la pròxima

sessió. No obstant, no va influir molt la vegada que va passar, ja que, després de no venir un dijous, el següent va anar molt bé. A part d'això, hi ha un punt que, potser "dificultar" no és la paraula, però sí que ha fet que el procés no sigui tant evolutiu, i és no haver començat a fer les sessions d'observació des de que en Gerard va començar amb l'aprenentatge de l' SPC al centre CTAC Girona. Ell va començar el mes de setembre del 2012, mentre que el procés d'observació es va començar a finals de gener del 2013. Això va fer que no es pogués assistir a les primeres sessions ni tampoc veure com es van realitzar els principis de l'aprenentatge. Encara que, no són limitacions que hagin condicionat amb un nivell alt a la recerca.

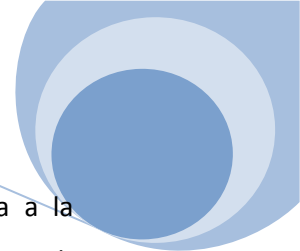
Pel que fa a les entrevistes, tampoc s'ha tingut cap problema, tothom s'ha mostrat molt disposat a contestar a una sèrie de preguntes i sempre resolent qualsevol tipus de dubte. Això ha fet que es creï un vincle especial amb el centre CTAC i amb els pares d'en Gerard. A excepció d'una entrevista, la de la psicòloga de CTAC Barcelona, ja que ha tardat molt en respondre per diversos motius i a part, amb poca informació rellevant, element que fa que no s'hagi pogut extreure gaire contingut d'aquesta per contrastar la recerca. Si es recorda, aquesta entrevista ha estat via correu (**E3**), i possiblement aquest element ha estat el factor que ha fet que no se n'hagi pogut extreure més informació.

Així doncs, el fet de realitzar un estudi de cas, almenys en aquest ocasió, ha servit com a bona eina metodològica, ja que s'ha tingut possibilitats de seguir d'es de poca distància un tema en concret. En el cas d'en Gerard, aquesta metodologia ha servit per poder assistir a unes teràpies privades, tenir accés per entrar a casa seu per realitzar fotografies i vídeos, etc. Aquesta metodologia és molt útil per seguir una realitat concreta des de ben a prop, i el fet d'haver realitzat aquest estudi de cas, ha fet que s'obrin moltes portes dintre el gran i complex món de la discapacitat.

7.2 EN RELACIÓ A L'OBJECTIU 2.

O.G 2.-Analitzar els beneficis que pot aportar el gos, com a eina terapèutica, en un infant en concret amb el Trastorn de l'Espectre Autista (TEA).

A partir del marc teòric, l'estudi de cas i l'anàlisi de les sessions d'observació d'aquest, a continuació es portaran a terme les conclusions de la recerca en relació al segon objectiu que s'ha marcat en un principi. D'aquesta manera, s'haurà assolit aquest, que és saber si les teràpies assistides amb cans aporten beneficis a un infant en concret amb Trastorn de

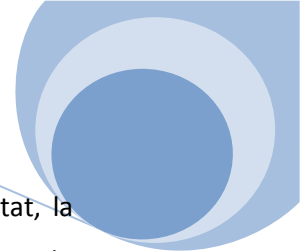
l'Espectre Autista. Així doncs, amb les dades analitzades, a continuació es contesta a la pregunta clau de la recerca i així es finalitza aquesta amb uns resultats rigorosos, clars i amb total coherència.

Després de fer un anàlisi del marc teòric, les sessions i les entrevistes realitzades, es pot dir que sí, que les teràpies assistides amb gossos aporten beneficis a infants amb el Trastorn de l'Espectre Autista, no obstant, la recerca només es basa en els beneficis que ha aportat a en Gerard, ja que és l'estudi de cas que s'ha fet en aquesta investigació.

Observant més detalladament les sessions i el quadre de categorització analitzat anteriorment, es poden veure els beneficis que aporta el gos com a eina terapèutica, no obstant, dóna de manera més rellevant uns beneficis més que d'altres. Això és degut a que cada infant té les seves característiques i comportaments, i que, el fet que a en Gerard li porti aquesta sèrie de beneficis no vol dir que ho obtinguin per igual tots els infants amb aquest tipus de trastorn.

Un dels aspectes que s'ha observat durant les sessions ha estat el **contacte visual** que mantenia l' infant amb el gos i, conseqüentment, amb el terapeuta. Tal com ha dit l'Albert Marquès **(E2)**, "hi ha una cosa molt important i és que el gos manté la mirada. Llavors, a l'hora de treballar amb els objectius que ens marquem, és el contacte ocular per exemple amb les persones amb Autisme. El gos manté la mirada i amb això transmet moltes coses". Com és el cas d'en Gerard, en Còmic en quasi bé totes les ocasions sí que manté la mirada cap a en Gerard, ja que té molta dependència cap a ell, però el més difícil és al revés. En el cas d'en Gerard, aquest sí que mira en Còmic, però normalment, quan també hi té contacte directe amb el gos. No obstant, tenint en compte que els infants amb Autisme els costa molt mantenir el contacte visual, es pot dir que en Còmic ho aconsegueix amb moltes ocasions amb en Gerard. A part, també, com ens diu l'Albert a l'entrevista **(E2)**, "per la capacitat que tens de "moldejar" el gos i marcar unes pautes i unes normes que ells puguin entendre". Això s'ha vist en nombroses ocasions en les teràpies, quan el terapeuta li diu a en Gerard que "xoqui" la mà, i seguidament li diu a en Còmic, i aquest també ho fa al moment. Això ha sobtat de manera considerable, ja que en Gerard, ha mirat molt poques vegades als ulls quan se li ha parlat, en canvi, amb el gos és molt més fàcil i ràpid, és en aquest moment on s'ha d'aprofitar per treballar.

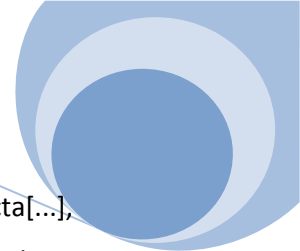
Un dels punts claus que fa que en Gerard hagi estat capaç d'evitar les fugues al carrer, i mantenir, en ocasions, el contacte visual, és el gran **vincl**e i **l'atenció cap al gos**, i que, conseqüentment, aporta beneficis a l' infant. Normalment el que té el vincl e més gran és el gos cap a la persona, ja que s'hi arriba a crear dependència, i això fa que pugui aportar beneficis

concrets a la persona. Com ens diu l'Albert **(E2)**, “en moltes persones amb discapacitat, la creació d'aquest vincle amb un animal és més senzill si l'animal té ganes d'establir un vincle amb aquesta persona”. I en el cas d'en Gerard el Còmic té un gran vincle cap a ell. Això fa que el gos estigui les vint-i-quatre hores del dia pendent d'ell, i en conseqüència, que en Gerard també li doni atenció en certes ocasions. Un exemple que s'ha pogut veure és en els parcs, ja que a en Gerard li agrada molt anar al gronxador i quan ho fa, el gos es posa molt nerviós, ja que allà no el pot controlar. Aquí es veu molt clarament la dependència que té l'animal cap al nen. Com ens diu la mare **(E1)**, “es distreu més amb ell i pot estar en un restaurant assegut i dinant més tranquil”. Així doncs, queda clar que en Còmic també ha aconseguit que en Gerard hagi creat un vincle amb ell i això hagi fet millorar la concentració i l'atenció cap a ell. Però aquest aspecte no només ho diu la mare i l'Albert com a professional, sinó que també es pot comprovar amb el que ens deia **Katcher et al. (1983)** al marc teòric: “Els animals poden arribar a portar a un estat de relaxació psicològica de manera immediata pel fet d'atraure i mantenir la nostra atenció”.

En aquest mateix punt també s'hi pot afegir un altre aspecte i és el que ens diu **Boris Levinson**, “el terapeuta s'aproxima al nen per la via de l'animal de companyia. El nen reacciona davant la mascota i molt més tard al terapeuta. Aquest argument es simplifica amb la característica que anomena aquest mateix psicòleg com a “lubricant social” **(Levinson, 1964)**. No és res més que la presència del gos la que permet que hi hagi una **millor comunicació** i una potenciació de la relació entre l'infant i el terapeuta. En relació a les sessions amb en Gerard i tal com es pot veure en els vídeos, hi ha una clar benefici en aquest sentit, ja que en Gerard segueix les pautes que li diu el terapeuta amb una bona comunicació i on aquest, a vegades, també s'hi comunica a través de gestos. Aquí també es pot trobar l'aportació en el marc teòric que diu **Odean Cusack (2008)**, ja que el principal benefici social és l'efecte “lubricant social” que tenen els animals de companyia, és a dir, fomentar i facilitar les relacions socials entre les persones. És més, un aspecte que també s'ha anat observant és l'augment de comunicació no verbal en el marc de l'aprenentatge de l' SPC, tal com van demostrar **Wilson i Turner a l'any 1998** que van trobar que la presència d'un gos de teràpia propiciava la comunicació no verbal, estudi esmentat al marc teòric.

En el tema d'aprendre les **normes socials**, hi ha un punt molt clar i a comentar i és que, a partir del gos, en Gerard ha après a no fer fugues al carrer, on també hi influeix la categoria de “mantenir un vincle amb el gos”. Aquest, juntament amb la feina del terapeuta, ha aconseguit fer desaparèixer una de les conductes més pròpies dels nens amb Autisme. Aquí es pot veure com, a partir de l'entrevista a la Patrícia de CTAC Barcelona **(E3)**, aquest és un dels objectius

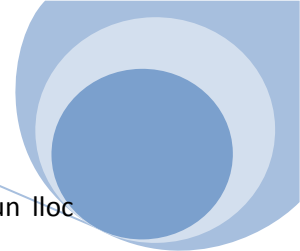

principals a treballar amb els infants amb Autisme: “Objectius principals: conducta[...], habilitats socials”. També s’observa l’aportació de la mare d’en Gerard (**E1**), “en el nen hem notat que està molt més tranquil amb el gos, i per exemple, al carrer és on més diferència hem notat, perquè camina molt més tranquil. Abans feia fugues, però ara ja no en fa perquè sap que va lligat al gos” o “Al carrer sobretot, estem molt contents perquè és on es nota més, és increïble. És un altre món, el fet de poder anar amb el gos i el nen caminant tranquil·lament, quan abans havíem d’anar agafant fort el nen de la mà i amb tensió perquè no fes cap fuga”. Així doncs, es pot veure clarament que aprendre normes socials i noves conductes és un dels beneficis més grans que li ha aportat el gos de manera terapèutica a en Gerard, i això també es pot corroborar amb el que ens diu l’Albert com a professional d’aquest àmbit (**E2**), “Per exemple un dels resultats més espectaculars i que només es pot aconseguir amb el gos és amb el tema dels nens autistes al carrer. El nen que va amb el gos deixa de fer fugues i abandona les conductes estereotipades, i això podem dir que segur que només ho aconseguim amb el gos” o la Patrícia de CTAC Barcelona (**E3**) quan es refereix als beneficis més rellevants que se n’extreuen dels gossos de teràpia en Autisme: “Es treuen molts beneficis en relació a la conducta en diferents àmbits” o “és fàcil reconduir conductes inadequades al carrer per exemple (fugues)”. En aquest sentit, s’ha tingut la oportunitat de veure en Gerard abans de tenir el gos d’assistència, i és veritat que hi ha una diferència molt gran en relació a les fugues. Ara en l’actualitat, el nen no fa ni els intents de marxar corrent. S’ha pogut veure com això, pels pares, és una tranquil·litat molt gran.

Un altre benefici que es pot veure de manera clara amb en Gerard és que li han desaparegut molt les **conductes estereotipades** que feia amb el cap. Abans de començar amb el procés del gos, durant tot el dia movia el cap d’un costat a l’altre, i tal com es pot veure en els vídeos, quasi bé mai en fa ja, per tant, es pot dir que aquest és un dels grans beneficis que aporta la teràpia amb gossos. En relació a això, ja ho ha esmentat l’Albert a l’entrevista (**E2**): “El nen que va amb el gos deixa de fer fugues i abandona les conductes estereotipades, i això podem dir que segur que només ho aconseguim amb el gos”.

Pel que fa a la **comunicació**, també es troba al marc teòric com **Levinson (1964)** diu que el gos com a eina terapèutica també és un **catalitzador d’emocions**, ja que pot crear una sèrie d’aquestes, des del riure fins al plorar. En el cas d’en Gerard, així ha estat, ja que com es podrà veure en més d’una gravació, quan en Còmic es posa a córrer, en Gerardriu en ocasions.

El nivell de **concentració** d’en Gerard també és un aspecte molt important a valorar ja que, en relació a una de les característiques dels infants amb aquest trastorn, és molt difícil assolir un cert nivell de concentració en segons quines situacions. En el cas d’en Gerard i tal com s’ha dit

abans a l'entrevista de la mare **(E1)**, ara aquest és capaç d' estar-se assegut en algun lloc prestant atenció a en Còmic i estar concentrat, per exemple, en una situació tant rutinària com pot ser un dinar. En el cas de les sessions de teràpia, sí que hi ha tingut beneficis sobretot quan treballa a la sala de teràpia ja que, tal i com es pot observar en molts vídeos, quan realitza jocs amb en Còmic està totalment pendent del que fa. No obstant, és al carrer on hauria de mantenir un nivell constant de concentració, però aquí és més difícil, ja que hi ha moltes més distraccions.

Així doncs, tota aquesta sèrie de beneficis que s'han esmentat han quedat reflectits en el que ha estat tot el procés d'aprenentatge del Sistema Pictogràfic de Comunicació d'en Gerard amb en Còmic, almenys durant les sessions a les que s'ha pogut assistir per realitzar l'estudi de cas d'aquesta recerca.

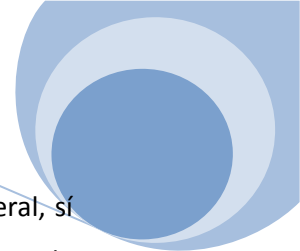
En un dels objectius generals de la recerca es plantejava analitzar si les teràpies amb gossos aportaven beneficis en el cas d'en Gerard, i tal com s'ha vist en aquest apartat, es pot observar que sí, que aquest tipus de recurs aporta una sèrie de beneficis molt concrets i que fan que en Gerard millori bastant la seva qualitat de vida en relació al tipus de discapacitat que té.

Pel que fa a l'aprenentatge del SPC, és un procés que encara no està tancat del tot, ja que encara li queden unes quantes sessions per fer i està previst que es tanqui al mes de maig, però després d'haver vist cada una de les sessions i gravacions d'aquestes, es poden veure grans avanços, tot tenint en compte el ritme que pot dur en Gerard.

Això sí, després d'haver fet un anàlisi exhaustiu i detallat de cada una de les graelles de les sessions, s'han pogut extreure tota una sèrie de beneficis específics, aspecte que ens demostra que un recurs tant peculiar com poden ser les teràpies assistides amb gossos, poden aportar elements molt positius a en Gerard, però sobretot, millorar la seva qualitat de vida i la de la seva família.

7.3 APRENTATGES, LÍMITS I PERSPECTIVES DE FUTUR

Després d'haver dut a terme tot aquest procés d'investigació, a vegades és inevitable pensar en els límits i possibilitats que ha portat aquesta recerca. Per un costat i tal com s'ha comentat anteriorment, els límits han estat pocs en relació al procés pràctic i teòric, ja que s'ha tingut molta facilitat per seguir un procés amb plena llibertat i aconseguint molta informació necessària i rellevant.

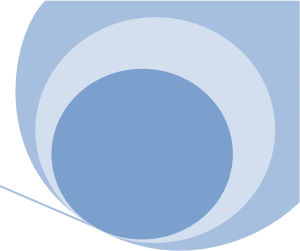

No obstant, pensant en relació als límits de tot el procés de la recerca de manera general, sí que s'ha tingut un límit molt clar, i és la falta de temps per les observacions. A part de començar aquestes quan en Gerard ja havia començat el procés amb l' SPC al centre CTAC Girona, s'han hagut de finalitzar les sessions d'observació abans que s'entregués aquest sistema als pares de l' infant degut a l'entrega del Treball Final de Grau, per tant, ha estat un tall enmig del procés per a la investigació. Pel que fa a l'objectiu d'analitzar els beneficis que pot aportar la teràpia amb gossos a un infant amb Autisme, aquest ha estat possible gràcies a aquesta investigació, no obstant, realitzar aquesta ha servit per obrir noves vies i preguntes relacionades amb la temàtica. Però de manera general, totes porten a una: *els beneficis que li aporta la teràpia amb gossos a en Gerard s'obtenen d'igual manera amb altres persones amb Autisme?*

Amb aquesta pregunta es podria obrir una nova investigació. Aquesta recerca ha estat en funció d'un infant en concret i per tant, no es poden generalitzar els resultats obtinguts per a la gran majoria d'infants amb Autisme. Per tant, aquí es podria obrir una nova porta d'investigació, ja que, per obtenir més fiabilitat i poder contrastar més estudis, seria molt positiu tenir la oportunitat de realitzar diferents estudis de casos amb diferents infants, joves i/o adults que realitzin aquest tipus de teràpies, incloent les seves històries de vida, aportacions familiars, etc. En aquest cas, seria necessari molt més temps per poder contrastar els resultats i ampliar els coneixements en relació a l'estudi.

Cal dir també que, els aprenentatges fets en relació al Grau d'Educació Social i la futura professió d'aquest amb aquesta recerca, també han estat molt significatius. Gràcies a aquesta recerca m'he pogut formar una mica més com a futura educadora social, més especialment en l'àmbit de les persones amb discapacitat. He tingut la oportunitat de viure de ben a prop la situació d'una família amb un infant amb Autisme, veient alhora, els recursos possibles que aporta la societat per ell. Alhora, aquest treball també ha donat la oportunitat de seguir al centre CTAC Girona com a voluntària, seguint així la formació com educadora social dintre l'àmbit del col·lectiu amb discapacitat. No obstant, també cal dir que realitzar aquesta recerca no ha estat un procés fàcil, sinó que cal portar una tasca lenta i costosa, ja que hi ha molts detalls per treballar. Així doncs, aquesta ha aportat molts coneixements en relació a la confecció de projectes de recerca o investigació, és a dir, a aprendre a utilitzar una mica més algunes de les metodologies relacionades amb aquest.

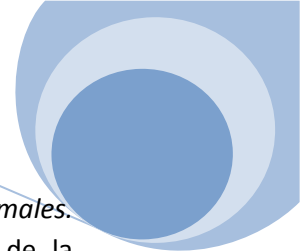
Penso que aquests dos punts esmentats han estat molt rellevants durant el procés de realització del Treball Final de Grau, però sobretot, són punts que han influït positivament en la realització del Grau d'Educació Social i en la meua futura professió com educadora social.

8. BIBLIOGRAFIA

8.1 REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- UNIDISCAT (2012). *Criterios diagnósticos de los trastornos del espectro autista. El inminente DSM5*. Washington D.C. American Psychiatric Association.
- ASPERGER, Hans (1944) dintre de RISTOL UBACH, Francesc (2010). *Manual del curs de Teràpia Assistida amb Cans*. Barcelona: Associació Somriures CTAC, Mòdul 3, p.5
- BOSSARD (1950). "Contexto Histórico". Dins: FINE, A.H (2003). *Manual de terapia asistida por animales*. Fundació Affinity Barcelona: Fondo Editorial, prólogo, p. XVIII
- LEVINSON, Boris (1962). "Contexto Histórico". Dins: FINE, A.H (2003). *Manual de terapia asistida por animales. Fundamentos teóricos y modelos prácticos*. (1a ed.) Barcelona: Fondo Editorial de la Fundació Affinity, prólogo, p. XVIII
- HART, Lynette A.(2003). "Profesionales sanitarios que dirigen la TAA o participan en ella". Dins: FINE, A.H (2003). *Manual de terapia asistida por animales. Fundamentos teóricos y modelos prácticos*. (1a ed.) Barcelona: Fondo Editorial de la Fundació Affinity, p. 97.
- KATCHER, A. H.; FRIEDMANN, E.; BECK, A. M. & LYNCH, J. M. (1983). "Looking, talking, and blood pressure: physiological consequences of interaction with the living environment". Dins: KATCHER, A. H.; BECK, A. M. *New perspectives on our lives with companion animals*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, p.351-359.
- SERPELL, J. A. (1995). "From paragon to pariah: Some reflections on human attitudes to dogs". Dins: SERPELL, J. A. *The domestic dog: Its evolution, behaviour and interactions with people*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 245-256.
- CUSACK, Odean (2008). *Animales de compañía y salud mental*.(2a ed.), Barcelona: Fons editorial de la Fundació Affinity.
- MALLON (1994). "Terapia asistida por animales". Dins: FINE, A.H (2003). *Manual de terapia asistida por animales. Fundamentos teóricos y modelos prácticos*. (1a ed.) Barcelona: Fondo Editorial de la Fundació Affinity, p. 136.
- RISTOL UBACH, Francesc (2010). *Manual del curs de tècnic i expert en teràpies assistides amb cans*. Associació Somriures CTAC. Barcelona: CTAC Barcelona.
- MALLON (1992). "Los animales como lubricante social para la terapia". Dins: FINE, A.H (2003). *Manual de terapia asistida por animales. Fundamentos teóricos y modelos prácticos*. (1a ed.) Barcelona: Fondo Editorial de la Fundació Affinity, p. 206.
- LEVINSON, Boris (1964). "Por qué los terapeutas pueden considerar a los animales beneficiosos terapéuticamente". Dins: FINE, A.H(2003). *Manual de terapia asistida por animales. Fundamentos teóricos y modelos prácticos*. (1a ed.) Barcelona: Fondo Editorial de la Fundació Affinity, p. 205-211.
- BECK & KATCHER (1984) "Consideraciones éticas relativas a los programas basados en instituciones". Dins: FINE, A.H (2003). *Manual de terapia asistida por animales. Fundamentos teóricos y modelos prácticos*. (1a ed.) Barcelona: Fondo Editorial de la Fundació Affinity, p. 28.
- NEER et al.(1987). "Consideraciones éticas relativas a los programas basados en instituciones". Dins: FINE, A.H (2003). *Manual de terapia asistida por animales. Fundamentos teóricos y modelos prácticos*. (1a ed) Barcelona: Fondo Editorial de la Fundació Affinity, p. 28.

- FINE (2003) "Normas". Dins: FINE, A.H (2003). *Manual de terapia asistida por animales. Fundamentos teóricos y modelos prácticos*. (1a ed.) Barcelona: Fondo Editorial de la Fundació Affinity, p. 119-124.
- TURNER, Denis C. (2008) "Posibilidades y límites de la TAA para los niños". Dins: *Animales de compañía, fuente de salud*. Comunicaciones VII Congreso Internacional. Barcelona: Fondo editorial de la Fundació Affinity, p.159-160.
- ARRIBAS, A; MORÁN, A; PABLO, C I RODRÍGUEZ, M.J (1997) "Un caso de autismo infantil. Intervención asistida por un animal de compañía". Dins: *Animales de compañía, fuente de salud*. Comunicaciones III Congreso Internacional. Barcelona: Fondo Editorial de la Fundació Purina, abril 1997, p.111.
- FINE, A.H (2003). *Manual de terapia asistida por animales*. Fundamentos teóricos y modelos prácticos. Barcelona: Fundació Affinity, Fondo Editorial.
- LEVINSON, Boris (1995). *Psicoterapia infantil asistida por animales*. Barcelona: Fondo editorial de la Fundació Purina, p. 102-103.
- LAURIERS, Des (1967) "Niños Autistas". Dins: LEVINSON, Boris (1995). *Psicoterapia infantil asistida por animales*. Barcelona: Fondo editorial de la Fundació Purina, p. 104.
- BLAXTER, Loraine; HUGHES, Christina; TIGHT, Malcolm (2008). *Cómo se investiga*. Barcelona: Graó.
- REDEFER; GOODMAN (1994) "Terapia asistida por animales para niños autistas". Dins: *El hombre y los animales de compañía: Beneficios para la salud: Comunicaciones II Congreso Internacional*. Barcelona: Fundació Purina. Fondo Editorial, 1994, p. 122-126.
- *Animales de compañía, fuente de salud: Comunicaciones VI Congreso Internacional*. Barcelona: Fundació Purina. Fondo Editorial, 2006.

8.2 REFERÈNCIES LEGISLATIVES

Legislació Nacional:

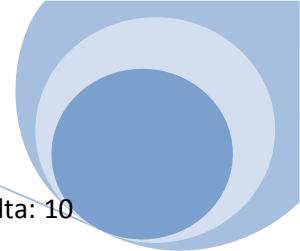
- Real Decret 287/2002, del 22 de març, sobre el Règim Jurídic de la Tinença d'animals potencialment perillosos.
- Llei 50/1999, del 23 de desembre, sobre el Règim Jurídic de la Tinença d'animals potencialment perillosos.
- Reial Decret 1041/1997, del 27 de juny, sobre la Protecció dels Animals durant el seu transport.

Legislació Autònoma:

- Llei 12/2006, del 27 de juliol sobre la modificació de les lleis 3/1988 i 22/2003 relatives a la protecció d'animals.
- Llei 22/2003 del 4 de juliol de protecció d'animals.
- Llei 18/1998 del 28 de desembre sobre la modificació de la llei 3/1988 del 4 de març relativa a la protecció d'animals.
- Llei 3/1988 del 4 de març de protecció d'animals.

8.3 WEB GRAFIA

- CUXART, Francesc (2000). *¿Qué es el autismo?* [en línia]: *El autismo como síntoma*. Barcelona: ASEPAC. [Consulta: 02 de febrer de 2013]. Disponible a: <http://www.autismo.com.es/autismo/documentacion/documents/Que%20es%20el%20autismo.pdf>

- BENITO, Mónica (2011). *El autismo de Leo Kanner* [en línia]. Granada [Data de consulta: 10 de febrer de 2013]. Disponible a: http://www.csi-csif.es/andalucia/modules/mod_ense/revista/pdf/Numero_38/MONICA_BENITO_2.pdf
- FELISI, Maira S (2010). *Intervenciones psicoeducativas en el Espectro Autista* [en línia]. Universidad Internacional de Andalucía. [Data de consulta: 03 de febrer de 2013]. Disponible a: <http://dspace.unia.es/handle/10334/195>
- MEYER, Roxana (1981). "El sistema pictográfico de comunicación". *Temas para la educación*, 2010, 6. [en línia]. Disponible a: <http://ardilladigital.com/DOCUMENTOS/TECNOLOGIA%20EDUCATIVA/SAAC/LENGUAJES%20PICTOGRAFICOS/SPC/El%20Sistema%20Pictografico%20de%20Comunicacion%20-%20Temas%20Educacion%20-%20art.pdf>
- DOMÈNEC, Eva. *Associació CRIT. Gossos d'assistència a Catalunya* [en línia]. Barcelona [consulta: 15 de març 2013]. Disponible a: http://www.associaciocrit.org/CRIT/Gossos_fac1.html
- ZAMARRA, SAN JOAQUÍN, M. P (2002). *Terapia asistida por animales de compañía. Bienestar para el ser humano*. [en línia]. Aranjuez: Temas de Hoy. [Consulta: 4 de març 2013]. Disponible a: <http://www.elmedicointeractivo.com/ap1/emiold/publicaciones/ctrosalud2002/3/143-149.pdf>
- *Perros & cia. (2008) Terapias y actividades asistidas con animales* [en línia]. Barcelona [consulta: 20 de març 2013]. Disponible a: <http://www.perrosycia.net/Blog/terapias-y-actividades-asistidas-con-animales/>
- ESAAC (2006). *¿Qué es el sistema SPC?* [en línia]. [consulta: 23 abril 2013]. Disponible a: http://www.esaac.org/index.php?option=com_content&task=view&id=35&Itemid=45
- MARQUÈS, Albert (2010). *Centre de Teràpies Assistides amb Cans* [en línia]. Girona. [consulta: 15 abril 2013]. Disponible a: <http://www.ctacgirona.com/>
- Wikipedia (2013). *Trastorno generalizado del desarrollo* [en línia]. [Consulta: 07 maig 2013]. Disponible a: http://es.wikipedia.org/wiki/Trastorno_generalizado_del_desarrollo
- Confederación AUTISMO ESPAÑA. *¿Qué son los Trastornos del Espectro Autista?* [en línia]. Madrid. [Consulta: 07 maig 2013]. Disponible a: http://www.autismo.org.es/AE/autismo/queesautismo/Que_son_los_Tastornos_del_Espec_tro_Autista.htm

8.4 VÍDEOS

- <http://www.rtve.es/alacarta/videos/documentos-tv/documentos-tv-laberinto-autista-avance/1591006/>
- <http://www.tv3.cat/videos/3943950/Telenoticias-Girona-09022012>
- <http://www.rtve.es/alacarta/videos/para-todos-la-2/para-todos-2-terapia-perros-para-autistas/1141303/>
- <http://www.tv3.cat/videos/3515210/Gossos-que-ajuden-infants-discapacitats>
- <http://www.tv3.cat/videos/4365794/TN-comarques-Girona-03122012>
- <http://www.tv3.cat/videos/3515210>